

NORDISK REVY

tidning för vetenskaplig kritik och universitetsangelägenheter

under medverkan af

Proff. O. J. Alin, H. N. Almkoist, P. T. Cleve, J. Hagströmer, S. E. Henschen, H. H. Hildebrandsson, L. F. Leffler, C. G. Lundquist, C. R. Nyblom, U. R. F. Sundelin; Adj. P. A. Geijer; Labor. M. G. Blix; Docc. J. E. Berggren, H. Bergstedt, K. H. Blomberg, S. J. Boëthius, A. L. Bygdén, O. A. Danielsson, D. Davidson, J. A. Ekman, A. Erdmann, H. G. Hjärne, O. V. Knös, J. A. Lundell, A. N. Lundström, A. F. Schagerström, J. H. E. Schück, S. A. H. Sjögren, A. L. A. Söderblom, J. H. Théel, P. J. Vising, O. Widman; Jur. kand. C. O. Montan; Bibl.-amann. C. H. E. Lewenhaupt, E. H. Lind, C. G. Stjernström; Fil. licc. A. Bendixson, H. von Feilitzen; Fil. kand. R. Arpi m. fl.

utgifven af

Docenten **Adolf Noreen**, Upsala.

K. Möllersvärd's förlag.

Teologi.

Heuch, I. C. Vantroens Væsen. Populære polemiske Foredrag. Kristiania 1883. 431 ss. 8:o. 5,40 kr.

Mot detta arbete, tydligen närmast framkalladt af de ödesdigra slitningar, som f. n. väcka så mycket bekymmer i förf:s fädernesland, kunna flere anmärkningar med afseende på dess form med fog göras. Redan den omständigheten, att det saknar hvarje slag af innehållsförteckning är en icke betydelslös brist. Den svårighet att erhålla en öfverblick af bokens innehåll, som därigenom uppstått, förökas emellertid genom de longörer och den brist på precision i framställningen, som här och hvar framträder. Icke desto mindre är boken hvad hufvudsaken angår enligt vår mening förträfflig. Den är buren af en kraftig trons anda, dess stil är liflig och flytande, och den löser de uppställda problemen på ett sätt, som visar att förf. icke blott grundligt tänkt öfver sitt ämne, utan äfven och framför alt genomlefvat den sanning, i hvars ljus han lärt sig förstå, och som satt honom i stånd att blotta otrons verkliga väsen. Att denna vår tids andliga kräfte återföres till den onda viljan såsom sin källa, är lika visst rätt, som all verklig religiös tro och framför alt den kristliga tron är i djupaste mening praktisk och aldrig kan förstås eller tillägnas utan genom lydnad i innerlighet för den sanning, som dokumenterar sig själf inför samvetet och den invärtes människans centrala lifsbehof. I sammanhang därmed måste man ock gifva förf. rätt i hans gensaga emot det sätt, hvarpå den kristliga apoletiken mången gång velat häfda kristendomens sanning, nämligen genom att söka göra den begriplig inför den mensklige tanken såsom sådan. Sammalunda förtjänar förf:s framställning af den s. k. döda tron såsom i själfva verket identisk med otron alt erkännande. Den målning han i de sista föredragen gör af

otrons frukter, särskildt för så vidt de uppenbara sig inom det politiska och sociala lifvet, är visserligen mörk, men beklagligen alt för sann. Förf. har genom sitt arbete uttalat ett ord i sinom tid. Mätte det ordet tränga till många hjärtan, väckande, varnande, hejdande.

Nby.

Medicin.

Bull, E. En Fremstilling af Hovedtrækkene i de Bright'ske Sygdommes Behandling. Kristiania. Cammermeyer, 1883, 12:o. 52 ss.

Dr B. är redan förut fördelaktigt känd som specialforskare öfver njursjukdomarna och har deltagit i det reformarbete, som pågått under senaste decennium å detta område. I föreliggande lilla arbete, som ursprungligen skrifvits för en utländsk medicinsk tidskrift, har förf. sammanfattat sina åsikter rörande de Bright'ska sjukdomarnas behandling — åsikter som förtjäna särskild uppmärksamhet af det skäl, att de stödja sig på omfattande studier af dessa sjukdomars patologi och på en rik klinisk erfarenhet. En djupare kändedom om den patologiska processen vid njurinflammationerna har ledt till nya åsikter angående behandlingen. Den gamla medikamentsterapien har fått lemna rum för en ändamålsenlig vård af den sjuke och afhållande af alla skadliga inflytelser. "Receptskriveri og terapi er himmelvidt forskjellige ting, hvilket imidlertid langt fra endnu er trængt tilstrækkeligt ind i bevisthederne; ved de Bright'ske sygdomme har receptskriveri overmaade liden betydning." Dessa ord känneteckna förf:s ståndpunkt — en ståndpunkt som torde delas af flertalet rationella läsare, som studerat njursjukdomarnas ännu i flera hänseenden dunkla område. Under sådana omständigheter gör arbetet

ej anspråk på att innehålla mycket nytt, men har förtjänsten att lemna en kort och klar framställning af förf:s åsikter, hvilka endast i smärre punkter torde skilja sig från de nyare åsikterna rörande dessa sjukdomars behandling.

S. E. Henschen.

Till red. har insändts:

H. J. Vetlesen, De almindeligste Sygdomsaarsager. Christiania, Cammermeyer, 1883, 116 ss. S:o.

Filosofi.

Samuel Grubbes filosofiska skrifter i urval, utgifna af Axel Nyblæus och Reinhold Geijer. Sjätte bandet. Ontologi. Lund 1882. Ph. Lindstedt. 204 ss. Kr. 3,50.

I profnumret af denna revy anmälde vi i korthet Grubbes fenomenologi. Här föreligger hans ontologi, utgifven af prof. Axel Nyblæus och doc. Reinhold Geijer. I förordet anmärker prof. Nyblæus, att Grubbe ej med samma sorgfällighet utarbetat ontologien som fenomenologien. Utgifvarna ha, i hvad på dem berott, sökt afhjälpa denna brist, men deras försök i detta syfte synes mig lida af väsentliga brister. Ingenstädes i arbetet, sådant det nu föreligger, finnes nämligen angifvet, hvarest utgifvarna hafva ur Grubbes senare handskrifter och ur Boströms anteckningar efter Grubbes föreläsningar utfyllt de luckor som förelägo i den handskrift, som legat till grund för utgifningen; oakadt förordet angifver ofvannämnda trenne källor. Men genom denna försummelse å utgifvarnas sida är det omöjligt för en utanför stående att få en bestämd uppfattning om, hvad Grubbe verkligen sagt. På samma gång torde böra anmärkas bristen på tidsuppgifter; från hvilket år härstammar Grubbes handskrift af ontologien, hans omarbetningar och Boströms anteckningar? Klart är, att sådana upplysningar äro af vikt, isynnerhet för dem, hvilka vilja studera sammanhanget mellan Boströms verldsåskådning och hans föregångares, särskildt Grubbes.

Innehållet i ontologien är i korthet följande: Ontologien är den filosofiska vetenskap, hvars objekt är det öfversinliga. Frågan om en sådan vetenskap verkligen är möjlig afgöres till förmån för dem, hvilka jakande besvara denna fråga. Genom att betrakta det mänskliga förnuftet såsom en förmåga att *omedelbart* uppfatta det öfversinliga synes Grubbe vilja komma ifrån de svårigheter, i hvilka *de* inveckla sig, som söka *bevisa* det öfversinligas existens. Det är enligt honom alldeles omöjligt att förklara vårt medvetande af det öfversinliga såsom uppkommet genom logiska bevis. Efter dylika inledande betraktelser öfvergår Grubbe till själfva undersökningen. Denna sönderfaller i tvänne afdelningar, af hvilka den första behandlar frågan, hvad det öfversinliga, oändliga själf är; den andra huru vi skola fatta dess förhållande till det ändliga. Den första afdelningen sönderfaller i sin ordning i tvänne, en i hvilken det absoluta betraktas från teoretisk, en annan i hvilken det betraktas från praktisk synpunkt. Grubbe söker visa, att de villfarelser, hvilka äro rådande och hafva

varit rådande om det absolutas natur, till väsentlig del bero på ett förbiseende af den ena eller andra synpunkten. Den teoretiska spekulatonen tvingar mig visserligen att fatta det absoluta som evigt, oföränderligt, andligt, men till det personliga kommer jag ej genom ensidigt teoretisk spekulaton (Spinoza).

Den praktiska spekulatonen däremot gifver oss genom analys af vårt religiösa och sedliga medvetande insikt i det absolutas personliga karaktär. Men *stannar* man å andra sidan vid en sådan analys af det praktiska medvetandet, fattar man ovilkorligen den absoluta personen i analogi med en ändlig person d. v. s. med sinliga bestämningar. Först den teoretiska spekulatonen befriar från sådan villfarelse. Grubbe visar sig sålunda som sträng rationalist. Om möjligt ännu mera gör denna hans ståndpunkt sig gällande i den andra afdelningen af ontologien. Här betonas med särdeles stor skärpa nödvändigheten att från tanken om Guds förhållande till världen aflägsna hvarje analogi med våra sinliga förhållanden, hvarje empiriskt föreställningssätt.

A. B—n.

Neudecker, Georg, Grundlegung der reinen Logik. Ein Beitrag zur Lösung der logischen Frage. Würzburg 1882. A. Stuber. 80. ss. 2,40 m.

Kroman, K. Kortfattet Tænke- og Sjælelære. Kjøbenhavn 1882. A. F. Høst & Søn. 156 ss. 2,10 kr.

Hostinsky, O. Über die Bedeutung der praktischen Ideen Herbarts für die allgemeine Aesthetik. Prag 1883. Rivnác. 31 ss.

Fick, A., Philosophischer Versuch über die Wahrscheinlichkeiten. Würzburg 1883, Stahelsche Buchhandl., 46 ss.

Historia.

Genmäle.*

Jag får anhålla om en plats i "Nordisk Revy" för nedanstående genmäle till den i profnumret sid. 6 förekommande anmälan af min uppsats "Bröderna Zenos resor och de älsta kartor öfver nordén."

Anmälan säger: "Fullständigt synes oss dock ännu icke den af många förfäktade meningen, att man här har att göra med ett literärt bedrägeri, vara vederlagd. Därtill tarfvas en noggrann utredning, särskildt af den sällsamma berättelsens förhållande till Zieglers Scandia och Olai Magnis arbeten." I dessa ord och åtskilligt annat, som anmälarén i sammanhang härmed senare anför, ligger en förebräelse om bristande kritik i behandlingen af mitt ämne, hvars obefogenhet jag här skall söka att ådagalägga.

*) Ehuru det är klart, att vår revy icke kan eller bör intaga genmälen af ett sådant omfång som nedanstående, hafva vi dock, i betraktande af att vi ej på förhand meddelat upplysning därom, velat för denna gång intaga insändarens artikel oakortad. För kortfattade beriktiganden hålla vi naturligtvis ständigt med nöje våra spalter öppna.
Red.

Hvad först Zieglers "Scandia"* beträffar så kan herr H—e sjelf öfvertyga sig om, att något lån från Ziegler ej förekommer i Marcolinis bok, genom att jemföra hvad i båda dessa arbeten säges om de nordiska länderna, särskildt om Grönland. Detta är numera så mycket lättare, som den här ifrågavarande delen af Zieglers arbete finnes jemte åtskilliga upplysande noter af H. Hildebrand så väl på originalspråket som i svensk öfversättning intagen i Antropologiskt Geografiska sällskapets skrifter,** och skulle Herr H—e önska rådfråga sjelfva den sällsynta originalupplagan af 1532, så kan jag stå till tjänst just med det exemplar, från hvilket nämnda aftryck och öfversättning verkstälts. För den händelse herr H—e ännu en gång skulle återkomma till detta ämne, skulle dessutom en jemförande blick på Zieglers och Zenos kartor ej skada.

Zieglers knapphändiga berättelse samt ytterst otympliga och delvis på nyare upptäckter grundade karta ("Terra Bacallaos") hafva endast derigenom någon betydelse för den nu föreliggande frågan, att man här får reda på, huru ringa i början på sextonde seklet kunskapen i Skandinavien var om de forna kolonierna på andra sidan om atlantiska oceanen. Arbetet grundar sig nämligen, såsom i fol. LXXXV uttryckligen säges på uppgifter af nordiske andlige, hvilka under den då rådande religiösa söndringen uppehöll sig i Roma.

Alla de fullständiga upplagorna, (tryckta i Roma 1555, i Venetia 1565 samt 2:ne i Basel 1567) af Olai Magni arbete äro försedda med utförliga register och kapitelrubriker, och den forskare i nordens forntid, som sjelf ej gittat läsa detta okritiska, men för vår kulturhistoria så omätligt viktiga arbete, kan därför med registrets och kapitelrubrikernas hjälp lätt öfvertyga sig om, att intet gemensamt finnes mellan Zeno och Olaus Magnus — på det enda undantag när, att åtskilliga enskildheter rörande de grönländska skinnfarkosternas byggnad och rörande rodden med dem tyckas hos Olaus Magnus (i Opera brev. fol. 3) och Zeno grunda sig på en gemensam källa, icke ensamt på det mångomskrifna förhållandet, att Ol. M. såg en kajak upphängd i en norsk kyrka. Min anmärkning i noten s. 13 är därför sanningsenlig och berättigad.

Jag kan ej inse, hvad den fullt riktiga anteckningen i *manuskriptet* till ett venetianskt heraldiskt arbete, att Estotiland ligger i Norra Amerika, har att göra med frågan, huruvida Marcolinis samtida ville genom en uppdiktad reseberättelse tillvälla Italien äran af Amerikas upptäckt. I sjelfva arbetet finnes ej en rad, som ger anledning till någon sådan förmodan; och ej heller i den mycket omfattande hithörande italienska litteratur från sextonde seklet, som jag i och för denna frågas besvarande genomgått. Häremot strider ej, att man om Zenierna begagnar orden "degni veramenta d'eterne gloria" (Le Ruscellis edition af Ptolemæus, Venedig 1561, i texten till Nova carta septentrionale). Detta uttryck är ju fullt berättigadt, äfven i en stil mindre blomsterrik än det 16:de århundradets italienska. Hvad slutligen Marco Barbaros manuskript beträffar,

* Denna titel är oriktig; originalupplagans titel är: Quæ intus continentur Syria . . . Palestina . . . Arabia . . . Aegyptus . . . Schondia . . . etc. Argent. MDXXXII. "Schondia" (ej Scandia) är således endast rubriken på en afdelning af boken.

** Geografiska Sektionens tidskrift. B. I. 1878. N:o 2.

så blefve jag och alla, som sysslat med lösandet af det här ifrågavarande geografiska problemet tacksam, om herr H—e kunde lemna några andra upplysningar om de der förekommande anteckningar rörande Zeniernas resor än hvad som redan står omtaladt i Cardinal Zurlas och R. H. Majors kända arbeten.

Olai Magni karta af 1539 finnes, så vidt man vet, ej i något svenskt bibliotek, och all den möda jag gjort mig att genom antiqvariska bokhandlare i Italien förskaffa mig denna karta har varit förgäfvad. Men jag har genomgått texten till såväl den italienska som tyska upplagan af den lilla bok, tillsammans med hvilken kartan publicerats, och som utgör dels en beskrifning på kartan dels ett program till det stora arbetet. Båda dessa upplagor bära årtalet 1539 och äro äfven utan karta ytterligt sällsynta. Såsom redan öfverbibliotekarien Klemming påpekat, kan man af denna text sluta, att kartan varit indelad i olika, med A, B, C, o. s. v. betecknade områden, en omständighet som gör det möjligt att identifiera kartan af 1539 med kartorna i de 2:ne Baselupplagorna (af 1567). Träsnitten i båda dessa samtida upplagor äro tryckta med samma stockar båda och innehålla en stor mängd dedikationer och företal, af hvilka en del saknas såväl i Roma- som Venetiaupplagan. Bland dessa möter man äfven, tämligen omotiveradt, en abbrevierad öfversättning af förenämnda "Opera breve etc." Detta står tydligen i sammanhang med användningen af de gamla kartstockarne i stället för de nyare i Romaupplagan.

I alla dessa fall äro således herr H—es anmärkningar föga befogade. Deremot är den sista anmärkning, att namnet Grönland icke torde förekomma i originaltexten till Gregorii den IV:s bref, enligt all sannolikhet fullt riktig, hvarför den förmodan jag sid. 49 i förbigående yttrar rörande tillkomsten af namnet Grönland i det ifrågavarande brefvet bör förfalla. Hvad jag på detta ställe yttrar har för öfrigt intet att skaffa med det slutresultat, hvartill jag kommit i afseende å sjelfva Zenoresan.

Härmed har jag genomgått herr H—e's inkast, men det må ännu tillåtas mig en allmän anmärkning. Eder tidskrift har ju till sin uppgift att anmäla böcker. Skulle den då ej i första hand böra fästa upmärksamhet på nya saker, som röra fosterlandets historia, natur och folk, och skulle det ej vid anmälan af mitt arbete om "Bröderna Zeno's resor och de äldsta kartor öfver nordens" förtjänat omnämnas, att man här för första gången finner en sammanställning af de äldsta kartografiska arbeten öfver nordens, och det ej medels kopiering af kopior i fjärde eller femte led, utan, såvidt möjligt varit, medels meddelande af omsorgsfulla facsimilen af original, hvilka med stor svårighet samlats från vidt skilda länder.

Claudii Clavi karta är sålunda en kopia af ett manuskript i Nancy, som jag genom den dervarande bibliotekariens välvilja till läns erhållit.

Nicolai karta är en omsorgsfull kopia af den första (1482) tryckta karta öfver den skandinaviska nordens; såvidt jag kan finna, förbisedd af våra historici. Oaktadt dess stora betydelse för Grönlands gamla geografi finns den sålunda ej omnämnd i det *Kongl. Nordiske Oldskriftselskaps* förträffliga arbete, *Grönlands historiske Mindesmærker*.

Marcelli Germani karta är tagen från ett omsorgsfullt facsimile i ett portugisiskt arbete. Denna får dock först sin rätta betydelse genom jemförelse med kartan i Esslers

och Übelins Ptolomæus Roma 1513, ett arbete, som tillika innehåller den första utförligare tryckta karta öfver Amerika — enligt sägen författad af Columbus sjelf. Den som är något hemmastadd i antiqvitetsbokhandeln, kan deraf döma, med hvilka svårigheter det varit förenadt att anskaffa detta arbete, som väl knappast finns i något af våra offentliga bibliotek.

Att erhålla Ruscellis och Moletii år 1561 och 1562 tryckta upplaga af Ptolemæus, i hvilken en vigtig variant af Zenos karta finnes införd, har ej varit synnerligen svårt. Men för att erhålla sjelfva den år 1558 tryckta originalkartan, af hvilken ett ypperligt facsimile kommer att meddelas i 2:dra häftet af "Studier och forskningar" har jag, sedan jag förgäfvades efterhört denna karta i alla de större biblioteken i Paris, nödgats på officiel väg anhålla att få låna densamma från Statsarchivet i Venetia, med hvilket jag genom utgifvande af en codex till Marco Polo kommit i någon beröring.

Inalles erhålla vi en ganska fullständig bild af nordens älsta kartografi genom följande, dels i "Vegas färd kring Asien och Europa" dels i "Studier och forskningar" meddelade kartor:

- 1) Romarnes föreställning om nordens (Studier och forskn. sid. 25)
- 2) Zenos karta af 1390? nästa häfte af Stud. o. forskn.; en variant af samma karta ib. h. 1 sid. 23)
- 3) Claudii Clavii karta af 1427 (St. o. forskn. h. 1)
- 4) Andrea Biancos karta af 1436 (St. o. forskn. sid. 37)
- 5) Karta af Marcellus Germanus (med. af 15 årh.) (St. o. forskn. sid. 31)
- 6) Nicolai Donis karta af 1482 (Vegas färd)
- 7) Zieglers af 1532 (Vegas färd)
- 8) Olai Magni (Vegas f. och i förminskad skala i St. o. forskn. sid. 35)

2, 3, 5 och 6 innehålla præcolumbiska kartor öfver en del af Amerika. Eget nog har tillvaron af sådana kartor blifvit af forskarne rörande Nordmännens forna resor till Amerika nästan helt och hållet förbisedd.

A. E. Nordenskiöld.

Till red. insända böcker:

Saalfeld, G. A., C. Jul. Cæsar. Sein Verfahren gegen die gallischen Stämme vom Standpunkte der Ethik und Politik. Hannover, Hahn'sche Buchh. 1881.

Lütken, O., Om Peder Willemoës. Udgivet i Anledning af hundraårsdagen for P. Willemoës' Fødsel. København., Lehmann & Stage, 1883.

Müller, C., Claudii Ptolemæi Geographia. E codd. recognovit, prolegominis, annotatione, indicibus, tabulis instruxit C. M. Vol. 1, pars 1. Paris, Firmin Didot, 1883.

Meijer, B., Svensk-Historiskt Hand-Lexikon. Sthlm. Seligmann, 1883. Pris 3,50.

Hildebrand, Hans, Livvet på Island under sagotiden. 2:a uppl. Sthlm. Seligmann, 1883. Pris 3,75.

Literaturhistoria.

Brenning, Emil, Geschichte der deutschen Literatur. Lahr. Druck und Verlag von Moritz Schauenburg 1883. Erste lieferung; 1 m.

Detta arbete framträder med ganska stor anspråkslöshet, och författarens stil är enkel och fri från såväl lärdt pedanteri som ästetisk ytlighet. Trots detta blygsamma uppträdande är dock — att döma af det utgifna häftet — denna tyska literaturhistoria bättre än de flesta af sina likar och förtjänar verkligen att studeras af dem som önska en lättfattlig och klar öfversikt af den tyska diktens utvecklingsskeden. Omdömena om de enskilda företeelserna äro i allmänhet goda, och uppfattningen af det hela är historisk. Som en förtjänst bör vidare påpekas, att författaren i ett halft populärt arbete som detta ej för mycket offrat åt literaturhistoriens bibliografiska sida. Någon större utförlighet i denna riktning hade dock kanske ej varit alldeles opåkallad, då Goedikes Grundriss numera är tämligen gammalt och Pipers Sprache und Literatur Deutschlands endast sträcker sig till tolfhundralets början. I ett fall utmärker förf. sig särdeles fördelaktigt framför sina medbröder; man saknar nästan hvarje spår af den chauvinism, som annars så ofta förstör njutningen äfven af de bästa tyska arbeten. Något mönsterarbete synes detta verk dock ej blifva. Förf. har ännu ej lyckats frigöra sig från sammanblandningen af språkhistoria och literaturhistoria, och detta visar sig bland annat i den bristande redogörelsen för hvad man kallat medeltidens renässans. Ej håller saknas mindre fel (t. ex. Sequenz, eine damals übliche Bezeichnung für kirchliche Hymnen), och förf. har ej alltid vetat att tillägna sig de nyaste forskningarna. Så t. ex. känner han visserligen, att Grimms åsikt om djursagens uppkomst blifvit bestridd, men i stället för att redogöra för de nya teorierna, lemnar han en framställning af Grimms nu väl allmänt öfvergifna förklaring. Likaså fasthåller han ännu Schmellers förmodan, att Ruodlieb författats af Froumund, ehuru grundlösheten af denna gissning nu är ådagalagd. Författaren lefde en mansålder senare. — Hvad utstyrseln beträffar är arbetet särdeles smakfullt och priset billigt. Fullständigt kommer arbetet att utgöras af tio häften på tillhoppa ungefär 900 sidor.

H. S.

Svenska Literatursällskapet, som stiftades våren 1880 i ändamål att "utgifva svensk litteratur från och med reformationen, sådan den föreligger i handskrift eller i äldre sällsynta tryck" samt "samla och offentliggöra bidrag till svensk bibliografi och literaturhistoria", har under de förlutna åren sökt förverkliga detta genom utgifvande dels af 5 häften af tidskriften "Samlaren", dels af "Ur en antecknares samlingar" af G. E. Klemming; Dagboksanteckningar af J. G. Oxenstjerna; En svensk Ordeskötsel af Samuel Columbus samt Skrifter af C. G. Tessin. Samlaren har innehållit literaturhistoriska och bibliografiska uppsatser och meddelanden af J. Bagge, Fr. Braune, L. Bygdén, G. Frunck, Aug. J. Hjelt, E. Lewenhaupt, E. H. Lind, H. Schück, C. G. Stjernström, Elof Tegnér, K. J. Warburg, K. F. Werner och H. Wieselgren.

Sällskapet, som vid sista årsberättelsens afgifvande d.

29 sistlidne april, ägde 437 medlemmar, har från svenska akademiens sida rönt den värdefulla uppmuntran, att akademien låtit anteckna sig för 20 ex. från sällskapets stiftelse. För närvarande är under tryckning ett häfte af "Samlaren", som kommer att innehålla bl. a. "Anteckningar om och af Buréus" (början) af G. E. Klemming; "Om Guds Werck och Hvila" af densamme; "Om förebilderna till Kärleken och Dårskapen" af I. Fehr; "Literaturhistoriska studier" af K. Warburg, samt smärre meddelanden af C. Silfverstolpe, Stjernström och Aksel Andersson.

Under förberedelse är dessutom första häftet af "15- och 1600-talets svenska visböcker med språklig och literaturhistorisk inledning", som redigeras af docenterna Schück och Noreen.

— pt.

Klassiska språk.

O. A. Danielsson, Grammatiska anmärkningar.

II. Om de grekiska substantiverna med nominativändelsen *-ō*. [Upsala Universitets Årsskrift 1883. Filosofi Språkvetenskap och Historiska vetenskaper. III.] Upsala 1883. 59 s. Imp. 8:o. Pris: 1 krona 25 öre.

Till det för två år sedan under ofvanstående huvudtitel "Grammatiska anmärkningar" utgifna 1:a häftet, där de indiskeuropeiska femininstammarna på *-ī* fått en rikhaltig och mångsidig belysning, har författaren fogat ett 2:a häfte, hvori han gjort till sin uppgift att behandla måhända det allra svåraste kapitlet i hela den grekiska deklinationsläran. Arbetets största betydelse ligger i sofringen af det föreliggande materialet och i det negativa resultat, hvartill förf. kommer. Vid granskningen af de faktiska uppgifterna om de af förf. för korthetens skull kallade *ō*-stammarnas formbildning uppvisar förf., att de allra flesta nominativformer på *-ōi* (*ō*) tillhöra en tid (efter början af det 2:a årh. f. Kr.), då "det slutljudande iota adscr." hade upphört att uttalas, och följaktligen stor osäkerhet rådde i dess användning (imp. *ἔοιαι*, dat. sg. *ἰὼ ἑῶ*). Endast 5 fall har förf. att anteckna från en äldre tid, men dessa äro knapt alla bevisföra och mot dem ställer sig en hel rad af mycket gamla och fullt säkra former på *-ō*. Om nu och något ytterligare fall skulle kunna uppletas eller något nytt material i en framtid skulle tillkomma, skall det knapt kullslå den af förf. dragna slutsatsen om de med iota adscr. försedda nominativformernas värdelöshet vid undersökningen om de ifrågavarande ordens säregna böjning. Efter en granskning af de olika åsikterna, hvarvid bland annat Curtius' välkända gissning (*-oFi*), redan af andra motsagd, med starka skäl tillbakavisas, framlägger förf. sitt eget förklaringsförsök, som upptager grundtanken i Ahrens' gamla förklaring (K. Z. III). Han utgår sålunda från en sammanställning af dessa ords nom. *ō*, vok. *ōi* med de indiskeuropeiska *ā*-stammarna, som inom de ariska språken äga vok. på *-ai*, hvarmed redan Ahrens jämförde vok. *γῶναι* af *γῶνῆ*, och kommer till det ej osannolika antagandet af indiskeuropeiska feminina *ō*-stammar. Förf:s sorgfälliga undersökningar äro väl ägnade att sprida ljus öfver det dunkla ämnet, hans förklaring af de grekiska ordens kasusbild-

ning synes dock sakna nödig fasthet. Men om också förf. ej kommit till något säkert och öfvertygande resultat, utgör dock hans skrift ett högst värderikt bidrag till den svåra frågans lösning.

V. K.

Saalfeld, G. A., Italogræca. I. Vom ältesten Verkehr zwischen Hellas und Rom. 23 ss. 4:to; II. Handel und Wandel der Römer, im Lichte der griechischen Beeinflussung betrachtet. 79 ss. 8:o. Hannover, Hahnsche Buchhandlung 1882.

Romanska språk.

Joret, Charles, Des caractères et de l'extension du patois normand. Etude de phonétique et d'ethnographie, suivie d'une carte. Paris. Vieweg. 1883.

Efter att nyligen (1881) hafva gjort det normandiska folkmålet i Bessin (mellan St Lø och Caen) till föremål för en förträfflig specialafdelning, har Joret i ofvanstående arbete gifvit en skisserad framställning af Normandiets dialektala förhållanden i allmänhet. Och därtill är han, om någon, rätte mannen. Utom språkgeografi gifver han oss en etnologisk bas för de olika mål, han räknar i provinsen, och upptager till behandling åtskilliga frågor ur franska språkets historia, särskildt frågan om gutturalernas utveckling.

Hans etnologiska undersökningar uppvisa ovedersägligt den betydande rol, som våra skandinaviska förfäder spelat vid bildandet af Normandiets språk. Långa listor af egennamn och åtskilliga appellativer af skandinaviskt ursprung bära vitne härom, liksom ock för öfrigt ansiktstypen i norra Normandiet är en påminnelse om skandinavisk härstamning. Dessa särskilda etnologiska förhållanden hafva ock medfört särskilda språkliga, liksom i Pikardiet beslätade saxiska invandrare gifvit upphof till beslätade munarter. Men då Joret vill, att alla munarter, som han för närvarande särskiljer i Normandiet, skola hafva sina motsvarigheter i medeltidens språk och vill förklara dem genom etnologiska och lokala förhållanden, har man svårt att följa honom. För det första strider detta mot de literära minnesmärken, som vi känna från medeltidens Normandie: de skilja sig åt högst obetydligt, vare sig de härstamma från nordkusten, såsom Waces dikter, eller från Sydnormandie, såsom Li romanz du Mont Saint-Michel, eller från till England utvandrade normander före den utpräglade anglonormandiska perioden, såsom Filip de Thau. För det andra lämnar förf:s åsikt intet rum åt den spontana differentieringstendensen, som dock i Frankrike såväl som öfveralt annars spelat en stor rol vid utbildande af munarter. Från ett i dialekter klufvet galliskt latin kan man ej utgå, ty det har sannolikt ej funnits, och i de invandrande germanernas olika språk och fördelning kan man ej finna tillräckliga utgångspunkter för Frankrikes alla patois. Hvad som bör förstås med "lokala orsaker" till dialektklyfning, är ej lätt att inse.

Emellertid har förf. öppnat vägen för kombinerade dialektala och etnografiska undersökningar och det är att

hoppas, att kommande dialektstudier måtte inslä samma riktning.

Enligt hvad förf. själf inledningsvis upplyser, har han gång på gång ändrat uppställningen af sitt problem; framställningen bär spår däraf. I argumentationen för normandiskt *c* = pikardiskt *c* söker man förgäves den franska klarheten. Mången ljudöfvergång behandlas alltför lättvindigt: huru har *floi*, *flo* gifvit *fleur* t. ex. i *Honfleur* (s. 38)? huru har *bod* gifvit *beuf* t. ex. i *Belbeuf* etc. (s. 42)? Den sista öfvergången hör utan tvifvel samman med af Gröber observerade fall af utljudande dental-*f* i Zeitschr. für rom. Phil. II, 459 ff.

J. V.

Till red. har insändts:

Brinckmeier, Ed., Die provenzalischen Troubadours als lyrische und poetische Dichter; Göttingen 1882, Vandenoock und Ruprecht. 270 ss.; 4,40 mark.

Germanska språk.

Müller, Theodor, Angelsächsische Grammatik. Aus dem handschriftl. Nachlasse des Verfassers herausgegeben von Dr. *H. Hilmer*. Göttingen 1883. 257 ss. 4 m. 40 pf.

Denna grammatik, som efter förf:s död blifvit utgifven af en af hans forna lärjungar, afser i själfva verket att gifva mera än dess titel antyder, nämligen icke blott en redogörelse för fornengelskans ljud- och formlära samt syntax (kort), utan äfven en öfverblick öfver språkets historiska utveckling till närvarande tid. I åtskilliga afseenden saknar den icke förtjänst. Såsom en kort handbok vid det historiska studiet af engelskan torde den för flere blifva välkommen, ehuru den är alltför otillräcklig för att kunna ersätta de fullständigare grammatikerna af Koch och Mätzner, ur hvilka den historiska redogörelsen i hufvudsak är hämtad. Den fornengelska delen är efter Sievers' förträffliga Angelsächsische Grammatik (1882) i mångt och mycket föräldrad. (Müller föredrog sin grammatik i föreläsningar 1879—80). Utgifvaren har sökt att råda bot för denna brist genom noter under texten, isynnerhet hänvisande till Sievers' grammatik; men i många fall äro dessa tillsatser som nya lappar på ett gammalt kläde, hvilka sönderslita detsamma. Äfven i många punkter, som redan före 1879 voro utredda, visar sig förf. ha tagit alltför liten hänsyn till nyare forskningars resultat. Detta gäller både speciellt germanska och fornengelska frågor och sådana som äro af mera allmänt jämförande karaktär. Sålunda sammanblandar förf. brytningen i *seolf*, *meolc* o. d. med omljudet (omljudsbrytningen) i *meotod*, *seofon* o. d. (p. 65); han uttrycker sig (p. 121) sålunda: Die fehlenden Kasus-suffixe werden theilweise durch den thematischen Vokal ersetzt, der sich in den verschiedenen Kasus verschieden gestaltet; ändelsen *-a* i gen. plur. ss. *stāna*, *scīpa* förklarar (p. 127) vara lång i fornengelskan, ehuru förf. själf besynnerligt nog icke betecknar den såsom sådan i sina paradigm; han anser (p. 71), att fornengelskt *ā* i plur. pret. *geāfon*,

nāmon uppkommit genom förlängning af kort *a* i sing. *geaf*, *nam*, och (p. 141) att den s. k. starka adjektiv-deklinationen uppstått därigenom, att "beim Adjektiv das Demonstrativum *jas*, *jā* angehängt wird" "wie jetzt ziemlich allgemein zugestanden wird". Mindre olägenhet än genom dylika oriktigheter på det germanska området — hvaraf här endast några exempel anförts — orsakas i själfva verket genom förf:s helt o. hållet antikverade teorier i afseende på de indoeur. språkförhållandena, enär dessa i en fornengelsk grammatik lättare kunna lemnas å sido. Redan 1879 kunde man dock näppeligen längre påstå, att "über die Spaltung des ursprünglichen *a* ist gewiss von Müllenhoff und Curtius das Richtige gelehrt" (p. 58). Att i sanskritiska pron. gen. fem. *tasjās* sj uppstått af *sma* genom dettas försvagning till *smi*, utstötande af *m* och konsonantering af *i* till *j* (p. 173), borde man icke längre vänta att läsa i en vetenskaplig grammatik, lika så litet som att i gotiska pron. pers. gen. plur. *unsara* och *izvara* både *nsa* och *zva* utvecklat sig ur detta samma *sma* (p. 175). I framställningen af den moderna engelskans utveckling ur fornspråket uppkomma många oegentligheter och oriktigheter, om än mindre i ögonen fallande än de ofvan nämnda, däraf att förf. så godt som uteslutande fäst sig vid den västsaxiska dialekten, hvilken, som bekant, icke ligger till grund för det nu lefvande högspåket. Att ofullständigheter och luckor lätt skola kunna uppletas i en så kortfattad redogörelse, som den förf. haft i sin plan, är helt naturligt, och anm. lägger icke häller sådana förf. till last, då de angå enskildheter. Men däremot synes man kunna fordra, att mera omfattande ljudlagar icke förbigåtts. Huru forneng. *cradol* blifvit eng. *cradle*, men fe. *sadol* eng. *saddle*, antydes ej (p. 52); någon närmare förklaring af eng. *bold*, *cold* o. d. i motsats till *halt*, *salt* o. dyl. meddelas icke, än att i båda klasserna den följande konsonantgruppen inverkat (p. 57). P. 225 säger förf. "Es wird namentlich im Neuenglischen der Stammvokal vielfach verkürzt: *to feed* — *fed* — *fed*; *to meet* — *met* — *met*; *to hear* — *heard* — *heard*"; redan Orm (omkring år 1200) utmärker dock genom sin stafning kort vokal i dylika præterita och participia: *fedenn* — *fedde* — *ijedd*, *metenn* — *mette* — *imett*, *herenn* — *herrede* — *iherrd*. Olämpligt är, att stamstafvelsernas och ändelsernas vokaler behandlas i ett sammanhang, m. m. I sista afdelningen af sitt arbete lemnar förf. en kort öfersikt öfver de viktigaste syntaktiska förhållandena, hvilken bör blifva en välkommen ledning för mången, som icke utan skäl finner Koch och Mätzner alltför vidlyftiga för sitt behof. Denna afdelning samt inledningen, hvilken innehåller en kort öfersikt öfver Englands politiska, språk- och literatur-historia under den äldre tiden till år 1250, torde vara arbetets tillförlitligaste delar, hvarjämte äfven den historiska grammatiken skall befinnas vara till nytta, ehuru väl den måste begagnas med kritik. Den speciellt fornengelska (anglosaxiska) grammatiken samt de delar, hvari allmänt germanska eller indoeuropeiska språkfrågor afhandlas, äro däremot dels alldeles föräldrade, dels efter Sievers' grammatik af underordnad värde.

Axel Erdmann.

Jostes, Franz. Johannes Veghe, ein deutscher Prediger des XV Jahrhunderts. Zum ersten Male

herausgegeben. Halle, Max Niemeyer, 1883. LVI + 468 ss. 8:o. Pris 12 mark.

I senare delen af 14:de århundradet, då den katolska kyrkan lutade åt sitt djupaste sedliga förfall, uppstod i Holland och västra Tyskland en reformerande andlig orden, "die Brüderschaft vom gemeinsamen Leben", stiftad af holländaren Groote i Deventer. Detta sällskap bildar en intressant företeelse i denna tid, slutande inom sina sträfvanden utom ett utpräglat religiöst-kyrkligt tillika ett framstående humanistiskt och ett nationelt-folkligt element. Det sökte praktiskt reformera det religiösa lifvet, det tog en verksam andel i de humanistiska studiernas höjande i Tyskland, isynnerhet genom sina samfund i Münster och Rostock, ägnande bland annat en god del af sin tid åt böckers afskrifvande, detta på samma gång som det tog sig an det fosterländska språket och sökte tillgodogöra folkets religiösa kraf på dess eget mål och i ett för detsamma lämpadt språk. På sätt och vis karakteriseras detta sällskap däraf, att ur dess krets framgick den bekanta Tomas a Kempis, författaren till den af alla kristna konfessioner högt skattade Imitatio Christi.

Till denna orden hörde äfven Johannes Veghe, omkring 1475 rektor för brödraskapet i Münster, hvilens predikningar efter omkring 4 århundradens hvila utgifvaren nu låtit komma i dagen. Såvidt man nu har sig bekant, finnas de bevarade i blott en handskrift, tillhörande den vestfaliska föreningens för historia och fornkunskap bibliotek i Münster, och utgöra 22 fullständiga predikningar samt några fragment; dessutom har utgifvaren såsom bihang låtit medfölja: en predikan af en prior i Windesheim, en af obekant förf., äfvensom några fragment från obekanta, hvilka stå i samma kodex. Ändtligen har han efter en annan handskrift intagit 2 dikter, som tillskrivas Veghe, förut publicerade af Hölcher (Niederdeutsche geistl. Lieder etc. aus dem Münsterlande. Berlin 1854).

Denna textafdelning, 432 sidor stark, föregås af en intressant inledning, kortligen berörande den ofvan nämnda ordens stiftande och öden och meddelande, jämte noter om handskriften, det lilla man känner om författaren, hvars dödsår är 1504. Anslående affattningstiden till 1481—1504 anser utgifvaren med största sannolikhet, att predikningarne hållits 1492 inför systrarna i Niesink. Vidare lemnas en väl skriven karakteristik af predikosamlingen, hvars slutord må anföras: "bei aller gelehrsamkeit ist er (Veghe) doch durch und durch ein mann des volkes, in seinen anschauungen sich bewegend, in seiner sprache zu ihm redend, aber doch bei aller volkstümlichkeit edel und vornehm in wort und bild, ebenso frei von aller pedanteri, wie von düsterer ascese, bei allem sittlichem ernste doch den humor nicht verschmähend"; och slutligen i fråga om det mål, hvarå de äro affattade, kommer utg. till det antagliga resultatet, att, ehuru väl predikningarne äro afsedda för en trängre Münster-församling, de dock ej kunna anses återge en lokaldialekt. Däremot äro de något uppblandade med holländska, något som har sin förklaring i de lågtyska medlemmarnes ständiga förbindelse med ordens egentliga stamhåll i Holland.

Efter texten har utg. i en afdelning, "Anmerkungen" gifvit tydning till en del förekommande ovanliga ord; den är väl egentligen ej afsedd för språkforskare och därför något ojämn, ett register till anmärkningarna underlättar

deras begagnande. Med rätta beklagar utg., att i Schiller och Lübbens medellågtyska ordbok ringa hänsyn tagits till det vestfaliska handskriftförrådet. Ej mindre än omkring 100 ord ur Veghes predikningar saknas i nämnda ordbok.

Förevarande publikation har sitt intresse utom i språkligt hänseende äfven i innehållet. Vår tids andliga skulle kunna ha åtskilligt att lära af denna 1400-talets klosterpredikant. För språkforskaren är den i lexikaliskt och syntaktiskt hänseende beaktansvärd; förf. har i sin användning af bilder från lifvets mångahanda faser kommit att framdraga en rikedom af ord, som man sällan finner i dylika arbeten. Han undviker ock i olikhet med sin tids medbröder främmande (d. ä. latinska) ord, dem han söker ersätta med inhemska.

Utgifvaren är all tack värd för detta omfattande och mödosamma arbete. Anm. har naturligtvis ej kunnat kontrollera hans återgifvande af handskriften, men har all anledning att sätta tillit till hans försäkran, att han förfarit med största omsorg i synnerhet i hvad rör handskriftens ortografi. Herr Niemeyer, som under de senare åren älmärligt riktat sitt förlag med värdefulla arbeten å det germanska och romanska området, har i detta säkerligen en prydnad mer.

Gust. Stjernström.

Hernlund, Hugo, Förslag och åtgärder till svenska skriftspråkets reglerande 1691—1739 jämte en inledande öfversigt af svenska språkets ställning under den föregående tiden. Bidrag till modersmålets historia. Stockholm 1883. 118 ss. 8:o. 1 kr.

Rektor Hernlund är redan genom sina 1882 utgifna "Bidrag till den svenska skollagstiftningens historia" bekant såsom flitig arkivforskare och samlare. Hans nya arbete är endast ägnadt att stadfästa detta anseende. Den lilla skriften bär alt igenom vittne om en ytterlig noggrannhet vid insamlandet och återgifvandet af det faktiska liksom om den största varsamhet vid dragandet af resultat ur det gifna materialet. — Innehållet är i korthet följande. Efter en tämligen knapt hållen inledning redogöres utförligt för kanslikollegiets ställning till rättstafningsfrågan under 1690-talet, striderna angående stafningssättet i den under utarbetning varande kyrkobibeln samt de därefter följande försöken att hindra utgifvandet af J. Svedbergs "Schibboleth." Så följer striden mellan Svedberg och hans mäktiga motståndare U. Hiärne, belyst af intressanta utdrag ur bref och protokoller; vidare en kort skildring af försöken att undertrycka den nystafvande Molinska bibeln, af språkrevisionsplaner 1706—7 och af vetenskaps societetens i Upsala förtjänster om svenska språket under förevarande tid. Några bilagor åskådliggöra de olika stafsätten. — Trots en viss tyngd, beroende på de synnerligen rikhaltiga utdragen ur protokoller och andra källor, utgör arbeten en underhållande läsning äfven för icke specielle fackmän. Att det för forskaren och fackmannen är ett nyttigt och viktigt arbete, är klart. Dessa undersökningar måste ju en gång företagas. Man kan då blott gratulera sig till att nu få uppgiften utförd af en så omsorgsfull hand. Vi motse med största intresse fortsättning å förf:s arbete, en fort-

sättning som vi hoppas ej må låta alt för länge vänta på sig.

Ad. N—n.

Ny litteratur:

C. J. Bergman, Om Gotlands folklekar. 3:e uppl. Visby, Gotl. allehandas tryckeri. 46 ss.; 50 öre.

Max Rödiger, Paradigmata zur altsächsischen grammatik; 13 ss. 8:o, Berlin, Weidmannsche Buchhdl.; 30 pf.

I Upsala universitets årsskrift är under tryckning en af biblioteksamanuensen C. G. Stjernström ombesörjd upplaga af E. O. Aurivillii på latin författade svenska grammatik, som hittills förvarats i manuskript i Linköpings stiftsbibliotek. Handskriften är daterad 1684 och utgör således vår äldsta svenska grammatik. Arbetet kommer att utgöra omkring 12 ark stor 8:o.

Af Timarit hins islenska bókmentafélags“ äro nu tre årgg. (1880—82) utgifna. Bland innehållet märkes särskildt i 1 årg.: en af Björn Magnússon Olsen författad anmälan af “Islenskar fornsögur. I. Glúma- og Ljósvefninga saga, Khn 1880“; i 2 årg.: “Yfirlit yfir bókmentir Islendinga à 19 öld“ af Jónas Jónasson; i 3 årg.: “Um vísindalega starfsemi Jóns Sigurðssonar“ af Jón Þorkelsson.

Matematik.

Cantor, Georg. Grundlagen einer allgemeinen Mannigfaltigkeitslehre, ein mathematisch-philosophischer Versuch in der Lehre des Unendlichen.

I ofvanstående arbete sysselsätter sig förf. med framkonstruerandet af fullt bestämda oändliga (überendlich) tal, åt hvilka han söker häfda en plats inom den matematiska vetenskapen. Arbetet börjar därför med en granskning af de skäl, som af hittillsvarande filosofer från och med Aristoteles anförts mot möjligheten af att utsträcka tal-systemet öfver det ändligas rämärken, och sedan förf. uppvisat haltlösheten af deras bevis, öfvergår han till bestämmandet af de nya talen, och sker detta medelst tre bildningsprinciper, af hvilka dock den tredje endast är ett slags “hemningsprincip“, hvars uppgift är att inränga de nya talen i vissa bestämda klasser.

Trots förf. på så sätt rent logiskt söker framkonstruera sina tal, är det dock tydligt, att den väg han här anger, ej är den hvarpå han själf funnit dem, utan torde denna snarare hafva sin utgångspunkt i den definition på antal hos en välordnad oändlig punktmängd, som äfven gifves i början af sagda arbete. Till slut meddelas åtskilliga satser ägnade att ytterligare belysa de nya talen, såsom att $\alpha + \beta$ i allmänhet ej är $= \beta + \alpha$.

Förf. lemnar dessutom en ny utredning af kontinuitetsbegreppet, som dock för analysens nuvarande ståndpunkt torde vara af mindre betydelse, samt en framställning af de tre olika sätt att i talsystemet införa de irrationella talen, hvilkas representanter äro respektive Weierstrass, Dedekind och Cantor.

Arbetet, som med uteslutande af alt det rent filosofiska inom kort i något förändrad form kommer att in-

flyta i Acta Mathematica, torde vara af intresse för såväl matematiker som filosofer.

I. B.

Naturvetenskap.

Rubenson, R. Catalogue des Aurores Boréales observées en Suède depuis le XVI Siècle jusqu' à l'année 1877 y comprise. Kongl. svenska Vetenskapsakademiens handlingar. I. 1879. 184 sid., II. 1882. 300 sid.

Norrskenet samband med magnetnålens rörelser upptäcktes i Upsala 1741 af *Anders Celsius* och *Hiorter*. I magnetnålens rörelser finnas perioder af större och mindre längd. Finnes nu ett samband mellan de båda fenomenen, så är det att förmoda att de äfven hafva vissa gemensamma perioder. Det har ock bland annat redan länge varit bekant, att båda öfverensstämma med den 11-åriga perioden i solfläckarnas till- och aftagande, o. s. v.

För att kunna studera norrskenet talrikhet vid olika tillfällen är det tydligen nödigt att upprätta förteckningar på såvidt möjligt *alla* observerade norrskenet och tiden för deras framträdande, antingen för hela den civiliserade världen, eller för ett särskildt land eller en viss ort. Redan *Celsius* upprättade en dylik norrskenskatalog för Sverige. (Trykt i Nürnberg 1733). Den omfattade dock endast åren 1716—1732. Sedermera hafva större dylika kataloger upprättats, hvaraf den största är den af *Fritz* utgifna, som omfattar hela jorden.

Rubenson fann dock snart, att denna katalog hvad Sverige angår är högst ofullständig, och han företog sig på grund häraf att samla *samtliga* iakttagelser å norrskenet från vårt land, som kunnat hopletas, såväl ur de trykta meteorologiska journalerna och andra vetenskapliga uppsatser, som ur de allmänna tidningarna från äldre och nyare tider, som ock ur alla handskrifna anteckningar, som kunnat öfverkommas i de offentliga biblioteken och genom enskilda personer. Detta mödosamma och under många år fortsatta arbete, hvaruti R. med ifver biträdts af herr *P. G. Borén*, har ledt till det vackra resultat, att den *Rubensonska* katalogen nu är den största och fullständigaste som finnes. Den innehåller nämligen betydligt flera iakttagelser från endast Sverige än *Fritz'* hittills största samling af detta slag från alla länder tillsammans.

I *Rubensons* katalog likasom i *Fritz'* räknas dygnet från middag till middag. I annat fall måste man nämligen två gånger anteckna samma norrskenet, så ofta det fortfarande öfver midnatten. Likaså räknas norrskens-saisonen från 1 juli till samma dag följande år. Af de vidlyftiga sammanställningarna och beräkningarna i slutet af andra bandet anför vi följande: Sammanräknas norrskenet antal från 1 juli 1721 till 30 juni 1877 för hvar månad, så få vi för hela landet följande värden:

Juli aug. sept. okt. nov. dec. jan. febr. mars apr. maj juni
25 365 991 1121 886 882 865 935 1043 633 89 5

Norrskenet äro således talrikast omkring dagjännings-tiderna. Deras ringa antal under sommaren är naturligtvis beroende på de ljusa nätterna, som gör det omöjligt

att se annat än de allra starkaste och i nordligaste delen af Sverge inga alls. Men äfven i mellersta Europa, där nätterna om sommaren äro mörkare, inträffar liksom här maximi-frekvenser vid dagjämningstiderna. Såväl *Weyprecht* som *Tromholt*, hvilka bearbetat norrskensobservationerna från höga nordliga breddgrader, den förre under den österrikiska expeditionen 1872—74 mellan *Novaja-Zemlja* och *Franz Josephs land*, den senare observationerna från *Godthaab* på *Grönland*, hafva däremot funnit, att på höga arktiska breddgrader norrskenens talrikhet är störst vid vintersolståndet. För att undersöka förhållandet närmare har *Rubenson* därför indelat landet från norr till söder i fyra distrikter: I från 70° — 65° nordl. lat. II från 65° — $61\frac{1}{2}$ nordl. lat. III från $61\frac{1}{2}$ — $58\frac{1}{2}$ nordl. lat. IV från $58\frac{1}{2}$ — 55 nordl. lat.

Beräknas nu norrskensfrekvensen för hvarje distrikt särskildt, så fås följande värden:

	Juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	mars	apr.	maj	juni
I	1	32	253	402	342	323	366	332	330	69	0	0
II	0	53	206	233	204	183	233	245	272	86	9	0
III	16	248	624	640	415	390	369	509	588	439	56	2
IV	9	98	277	284	222	186	176	236	253	228	29	3

Vi se här af, att i det nordligaste distriktet I ett sekundärt maximum uppträder i januari, som äfven antydes i II, under det att maxima vid dagjämningarna kvarstå. Detta talar emot *Weyprechts* och *Tromholts* åsikt, att januari-maximet på höga nordliga breddgrader och de båda maxima vid dagjämningstiderna på sydligare bero därpå, att maximi-zonen af norrsken flyttar sig fram och åter under årets lopp. Längst i norr nära dess vändpunkt skulle således blott ett maximum inträffa vid midvintern, under det att på sydligare breddgrader tvänne maxima inträffa, då maximi-zonen passerar orten, en gång på hösten på väg mot norr, och en gång på våren på väg mot söder. Förhållandet kan dock enligt ofvanstående tabell icke vara sådant. I den nordligaste delen af landet *kvarstå* maxima vid dagjämningstiderna, under det att *samtidigt* maximet vid vintersolståndet börjar uppträda. Genom en särskild undersökning af de olika stationerna inom distriktet I visar *R.*, att detta äger rum ännu i *Haparanda*. Först norr därom i *Öfver-Torneå* och *Karesuando* framträder det arktiska maximet ensamt i januari. — Hvad beträffar den ofvan nämnda perioden på 11 år, hvilken sammanfaller med en motsvarande period i solfläckarnas talrikhet, så framträder densamma ur *R:s* tabeller med stor tydlighet.

Utrymmet tillåter ej att ingå på enskildheter. Af det sagda torde dock framgå, att det af *Rubenson* utförda arbetet ej blott utmärker sig såsom det måhända mödosammaste arbete, som på senare tider inom meteorologien utförts, utan äfven att detsamma ledt till viktiga resultat och utgör en urkund, som under lång tid kommer att vara af största betydelse för en hvar, som ägnar sig åt studiet af norrskenets ännu i mångt och mycket så gåtolika företeelse.

H. H. Hildebrandsson.

L. F. Nilsson. Undersökningar öfver thorit och thorioms equivalent. Öfversigt af *K. Vet. Akad. förh.* 1882 *N° 7* p. 3—24.

Af *Friherre Nordenskiöld* analyserades och beskrefs år 1876 ett nytt mineral från *Arendal*, som visade sig vara

en ny, uranrik varietet af det redan år 1829 af *Berzelius* undersökta, vid *Brevig* funna, sällsynta mineralet *thorit*. Förf. har nu bearbetat omkr. 2 kilo af detsamma närmast i afsigt att därur erhålla thoriumföreningar. Rent thoriomsulfat erhöles efter en ny särdeles bekväm metod, grundad på de olika thoriomsulfatens olika löslighet i vatten. Vattenfritt sulfat löses lätt i iskallt vatten, men vid lösningens uppvärmning till $+20^{\circ}$ C bildas vattenhaltigt salt, som är mycket svårslösligare och därför utfaller. Efter högst 4 sådana förnyade utfällningar var saltet fullständigt rent och tjänade till material för bestämmande af metallens atomvikt. Dessa bestämningar gjordes dels på vattenhaltigt, kristalliseradt sulfat dels på vattenfritt, och för öfrigt dels på det först utfälda, dels ock på material erhållet ur moderluterna. Bestämningarna äro utförda med ytterlig omsorg och måste, dels på grund af sättet för deras utförande dels resultatens öfverensstämmelse sinsemellan, anses mycket tillförlitliga. Atomvikten för thorium blef 232,4. *Cleve*, som senast (år 1873) bestämt den, hade funnit i jämt tal 234. Afvikelsen i resultat förklaras af förf. genom antagande af närvaron af hygroskopisk fuktighet vid den senares vägningar; thorjorden är nämligen utomordentligt hygroskopisk.

Ren thorjord äger enligt förf:s bestämningar en spec. vikt af 10,220 vid $+17^{\circ}$ C och en molekylarvolym af 25,87.

O. W—n.

L. F. Nilsson. Om metalliskt thorium. Öfversigt af *K. Vet. Akad. Förh.* 1882 *N° 7*, p. 25—36.

Metallen framställes "genom mätlig rödglödning" af en blandning af kaliumthoriumklorid, metalliskt natrium och klornatrium i s. k. järnkanon med påskrufvad lock. Utbytet af metall är nära kvantitatift. Den utgöres af ett grått, glittrande kristallpulver bestående af små, tunna, sexsidiga taflo. Reaktionerna öfverensstämma i det närmaste med de af *Berzelius* angifna. Specifika vikten befinns vara 10,9178 vid 17° C. Med antagande af thoriumfyraatomighet blir då atomvolymen 21,1, hvilket nästan sams manfaller med atomvolymen för de enl. förf. likaledes fyraatomiga elementen *Zr*, *Ce*, *La*, *Di*. Prof. *Brögger* har kristallografiskt undersökt den af förf. framställda metallen och funnit den tillhöra regulära systemet — en viktig analogi med de typiskt 4-atomiga elementen kol och silicium.

O. W—n

Bibliografi.

Lundstedt, Bernhard, Katalog öfver *Finspongs* bibliotek. *Sthlm* tr. hos *P. A. Norstedt & Söner* 1883. *XXVIII* + 736 ss. 8:o. Pris 12 kronor.

Vår bibliografiska litteratur har i dessa dagar ökat med en biblioteksförteckning af imponant omfång. Förf., amanuensen i kongl. bibl. i *Stockholm*, dr *Lundstedt*, har i flere år ägnat sin fritid åt ordnandet och katalogiseringen af den rätt betydande boksamlingen å *Finspong*, och resultatet af denna hans verksamhet har genom ägarens af samlingen, brukspatron *Carl Ekmans* försorg, nu kunnat offentliggöras.

I en med flit och omsorg sammanbragt inledning lemnar dr *L.* en kort historik dels af den numer storartade

possessionen Finspong, dels af bibliotekets tillkomst och utveckling. Först med De Geerska familjen grundlågdes det nuv. biblioteket, och närmast är det öfverintendenten Louis De Geer (†1758), som det har att tacka för sin egentliga början och som med särskild förkärlek vårdade det. Han upprättade själf en förteckning öfver den dåtida samlingen och från honom förskrifva sig de "leges bibliothecæ Finspongensis" (dat. 1747), hvilka i inledningen meddelas. I senare tid har samlingen ökat af bl. a. Excell. G. af Wetterstedt, hvilken under flere årtionden var ägare till största delen af Finspong, slutligen och betydligast af den nuvarande innehafvaren.

Ser man närmare på katalogens innehåll, finner man de flesta i en större boksamling tänkbara fack representerade. Såsom var att förmoda om ett privatbibliotek af ifrågavarande art synas afdeln. literatur, historia och naturvetenskap bäst tillgodosedda. Därjämte tyckes biblioteket äga en ansenlig del ströskrifter. Huruvida förf. behöft gå så långt i sönderdelning af facken lemnas därhän; utan tvifvel har han, en rutinerad biblioteksman, härvidlag ledts af lokala hänsyn. Någon betydligare handskriftsamling finna vi ej. De få handskrifter, som biblioteket äger, har förf. föredragit att inränga bland de trykta böckerna, med undantag af en brefsamling, som fått sig plats anvisad i slutet. Då emellertid en rubrik "handskrifter" finns, synes förf. hellre ha kunnat sammanföra alla handskrifterna dit, hvilket varit bekvämare för öfversikten. Bland handskrifterna må påpekas s. 285: "Visbok, innehållande åtskilliga svenska och tyska visor, upptecknade mot slutet af 1600-talet 12:o, 81 blad." Ett och annat öfrigt intressant i detalj vore nog att nämna, ett och annat tryckfel, en och annan inkonsekvens enligt anmälares tycke är visserligen antecknad, men utrymmet tillåter ej att ingå därpå. Anmäl. inskränker sig därför till att lyckönska förf., som efter nedläggande af stor möda på detta arbete, i senare tid väl den omfångsrikaste och tillika en af de omsorgsfullaste bokförteckningar vi äga, fått det offentliggjordt. Samlingens ägare tillkommer hedern att ha bragt den inför allmänheten. Utstyrseln är i allo prisvärd. Slutligen må nämnas, att en upplaga, afsedd för utlandet, med inledning på franska språket utgifvits. Den skiljer sig så tillvida från den svenska, att däri lemnas kortare biograf. meddelanden om öfverintendenten Louis De Geer och brukspatron Ekman jämte nämde herrars bilder samt en vy öfver Finspong. Priset å ex. af denna uppl. är 25 francs.

Gust. Stjernström.

Universitetsangelägenheter.

Upsala.

Teologiska Fakulteten.

Den 16 maj. Beslöt fakulteten anhålla, att ett anslag af 3,000 kronor måtte utverkas till tvänne nya fasta docentstipendier, hvardera å 1,500 kronor, det ena för fakultetens teoretiska linie i allmänhet, det andra för en docent i kyrkohistorien, dock med rättighet för fakulteten att anmäla någon annan af sina docenter till dess erhållande, om och så länge docent i kyrkohistoria ej finnes.

Den 30 maj. Afgåfvos infortrade uppgifter om antalet studerande, som efter den 15 sept. 1879 hvarje termin dels

blifvit i fakulteten inskrifne, dels inför fakulteten aflagt teologiska examina, hvilket antal befanns vara följande:

Antal studerande som	i fakulteten inskrifvits.	aflagt teologie kandidatex.	aflagt dimissions-examen.	Summa examine-rade.
höstterminen 1879	—	1	13	14
vårt. 1880	—	3	45	48
höstt. 1880	4	1	20	21
vårt. 1881	1	1	47	48
höstt. 1881	10	1	28	29
vårt. 1882	5	2	33	35
höstt. 1882	10	1	18	19
vårt. 1883	12	4	19	23
Summa	42	14	223	237

Den 30 maj. Till fakultetens ombud vid kyrkomötet valdes professorerna C. A. Cornelius och M. Johansson.

Den 31 Maj. Teologie kandidatexamen aflades af Henry William Tottie, Stockh., August Leander Wetterberg, Västg., Johan Thure Sahlberg, Sörml. och filosofie kandidaten John Bruno Börjeson, Värml.

Föreslog fakulteten, att vikarier icke förordnades för dess kyrkomötesombud.

Beslöt att trycka anvisningar och råd med afseende på studierna för dimissionsexamen.

Den 29 aug. Föreslogs, att vikarie icke förordnas för ärkestiftets kyrkomötesombud e. o. prof. Rudin.

Juridiska Fakulteten.

Den 21 mars. Tillstyrkte fakulteten en af docenten K. H. Blomberg gjord hemställan om ett reseanslag af 1,200 kronor för studieresa till främmande universitet för att inhämta kännedom om undervisningen i statsrätt och rättshistoria och för att särskildt studera de juridiska seminariernas verksamhet. (Ansökan af kansl. bifallen den 14 april 1883.)

Den 12 maj. Aflades juris utriusque kandidatexamen af *Theophil Wolff*, Göteborg.

Den 20 aug. Föreslog fakulteten professor T. Rabenius och docenten D. Davidson att under ett år från den 1 sept. 1883, om ledigheten så länge varar, uppehålla de till statsrådet Hammarskjölds professur hörande åligganden, den förre i finansrätt den senare i nationalekonomi (kansl. förordn. d. 9 aug.)

E. o. professor J. Hagström ätnöt i enlighet med kansl. bref den 27 april tjänstledighet under maj månad för studieresa till Tyskland och Frankrike.

Medicinska Fakulteten.

1883 den 25 april. Prof. Kjellberg vald till ledamot i bibliotekskommissionen efter generaldirektör Almén.

Prof. Holmgren vald till ledamot i komittén för undersökning af kliniska undervisningens behof efter generaldirektör Almén.

18 maj. Riksdagspetita:

1) 4,500 kr. årligen till e. o. professur i anatomi.

2) 700 kr. årlig förhöjning af anslaget till patolog. institutionen.

3) 1,200 kr. årligen till med. kliniken.

4) erforderligt anslag för att till 4,500 kr. årligen höja aflöningen för hvardera af laboratorerna vid fysiologiska och patologiska institutionen.

5) 1,000 kr. årligen till diverse behof vid poliklinikerna samt 1,500 kr. årligen till 2 amanuenser vid poliklinikerna.

6) 40,000 kr. till påbyggnad af akademiska sjukhuset.

30 maj. Till med. doktorer promoverades:

R. A. Wawrinsky, E. J. G. Hjertröm och K. A. Malmsten.

Sedan prof. Henschen valts till sakkunnig ledamot af fak. för pröfning af doc. O. V. Peterssons kompetens till lediga e. o. professuren i pediatrik och praktisk medicin, samt utsedde adjungerade för frågans behandling afsagt sig uppdraget,

föreläs nu till adjungerade professorerna A. Kjellberg och E. Odmansson.

1883 den 6 juni. Dekanaten öfvertages af prof. Clason.

Fråga väckes om hemställan, att e. o. prof. Hammarsten måtte kallas till ord. professor i med. och fysiologisk kemi.

Filosofiska Fakulteten.

Den 11 april. Till kongl. stipendiater utsågos i vetenskapsrummet praktisk filosofi kand. *E. Rosenngren*, Gestr.H., i astronomi kand. *C. W. L. Charlier*, Norrl., i vetenskapsrummet nordiska språk *J. W. A. Wimmercrantz*, Norrl. samt i 2:ne allmänna rum kandidaterna *C. O. Lundgren* och *L. J. Landin* S. N.

Afgaf fakulteten infordradt yttrande öfver en af fil. kand. *K. A. Beckman* inlemnad underdånig ansökan att få i filosofielicentiatexamen förena ämnen matematik, fysik och teoretisk filosofi, hvilken ansökan fakulteten med 7 röster mot 6 tillstyrkte.

Den 19 april förrättades latinskrifningen för terminen.

Den 19 maj afgäfvos fakultetsbetyg åt docenterna *J. A. Lundell* och *S. J. Boëthius*.

Utnämndes till kongl. stipendiat i vetenskapsrummet meteorologi fil. kand. *A. G. Högbom*, norrl.

Den 28 maj. Meddelades tjänstgöringsbetyg åt amanuensen docenten *Gerh. Holm*.

Den 29 maj afgafs fakultetsbetyg åt docenten *A. L. Bygdén*.

Den 31 maj anställdes högtidligen filosofie doktorspromotion å Carolina rediviva, hvarvid professor *P. T. Cleve*, som fungerade såsom promotor, inledde akten med ett föredrag "om fermenter." Till jubeldoktorer promoverades (närvarande) följande från 1833 års promotion ännu lefvande doktorer: f. d. öfverhofpredikanten *E. J. Nordensson* (primus), f. d. statsrådet *F. F. Carlson* (ultimus), prostarne *C. J. Lénström*, *J. Åkerblom* och *C. M. Södergren*, f. d. presidenten *T. H. Wrangel*, f. d. intendent *N. G. Lind* och generaldirektör *N. J. Berlin*.

De nypromoverade doktorerna voro:

doc. *E. J. G. Holm*, Sthm., lic. *G. O. Berg*, Sthm., lic. fröken *Ellen Fries*, Sthm., doc. *C. W. S. Aurivillius* Gestr.H., lic. *K. B. J. Forssell*, Västg., lic. *J. A. Lagermark*, Smål., lic. *K. W. Melander*, Kalm., doc. *K. U. Nylander*, Göteborg, lic. *A. E. Edström*, Norrl., lic. *J. W. Scensson*, Gotl.

Denna promotion har sin dubbla märkvärdighet i så måtto att af jubeldoktorerna både *primus* och *ultimus* ännu voro i lifvet och mottogo bägge personligen sina lagerkransar, något som så vidt är bekant icke hittills inträffat i fakultetens annaler, samt att vid samma tillfälle den första kvinnliga filosofie doktor kreerades i Sverige.

Den 15 juni afgafs fakultetsbetyg åt doc. *A. F. Schagerström*.

22 juni afgafs fakultetsbetyg åt docenterna *P. J. Vising* och *K. H. B. Bergstedt*.

Utfärdades instruktion för Byzantinska resestipendiaten doc. *E. J. G. Holm*.

Utnämningar.

Lic. *C. W. S. Aurivillius*, utnämnd till docent i zoologi den 6 april.

Dr *K. B. J. Forssell* utnämnd till docent i botanik den 13 juni.

Föreläsningar och öfningar. H. T. 1883

Filosofiska Fakulteten:

Prof. *Torén* kateketik; prof. *Cornelius* det 17:e seklets kyrkohistoria; prof. *Myrberg* uppenbarelsesboken (2 tr), *Esaias* (2 tr); prof. *Johansson* dogmatik: Kristi verk; prof. *von Schéele* kritisk framställning af apologetikens historia i 19:e århundradet, samt leder apologetiska samtal. E. o. prof. *Rudin* de mindre profeterna (2 tr), evangeliernas berättelse om Jesu uppståndelse (2 tr), biträder vid öfningarna i predikoskrifning; e. o. prof. *Sundelin* social etik; e. o. prof. *Norrby* de kyrkliga perikoperna (2 tr), leder de homiletiska och deklamatoriska öfningarna (2 tr), gifver tillika handledning i predikoskrifning. Assistent *Martin* leder de kateketiska öfningarna, biträder tillika vid öfningarna i predikoskrifning.

Doc. *Ekman*, *Berggren* och *Janson* biträda vid öfningarna i predikoskrifning.

Juridiska Fakulteten.

Prof. *Rabenius* finansrätt; prof. *Rydin* statsrätt; prof. *Nordling* förmögenhetsrätt; prof. *Landtmanson* juridisk encyklopedi; e. o. prof. *Hagströmer* den svenska straffrättens allmänna del; e. o. prof. *Afzelius* civilprocess.

Doc. *Davidson* nationalekonomi; doc. *Blomberg* handleder vid öfningsskrifningar i rättsvetenskap.

Medicinska Fakulteten:

Prof. *Mesterton* speciell kirurgi (2 tr), håller kirurgisk poliklinik (3 tr) och klinik (3 tr); prof. *Hedenius* speciell patologisk anatomi (2 tr), liköppningar med patologiska demonstrationer (2 tr), öfvervakar de patologiska öfningarna (4 tr); prof. *Kjellberg* sinnessjukdomarna (2 tr); prof. *Holmgren* fysiologi med experimenter, leder arbetena å fysiologiska laboratoriet; e. o. prof. *Hammarsten* medicinsk kemi, leder laborationsöfningarna i medicinsk kemi; prof. *Clason* deskriptiv anatomi, leder dissektionsöfningarna på anatomisalen; e. o. prof. *Fristedt* farmakologi, handleder vid begagnandet af de farmakologiska samlingarna; prof. *Henschen* speciell medicin (2 tr), håller medicinsk poliklinik (3 tr), klinik (3 tr).

Adjunkt *Björken* allmän kirurgi (2 tr).

Laborator *Blix* leder fysiologiska laborationsöfningarna; labor. *Sven Bayer* leder öfningarna i patologisk histologi.

Prosektor *Nordlund* leder dissektionsöfningarna.

Med. kand. *Sandström* leder de histologiska öfningarna och föreläser normal histologi (2 tr).

Stud. *Lindberger* leder de kemiska laborationsöfningarna.

Filosofiska Fakultetens Humanistiska Sektion:

Prof. *Ribbing* filosofiens historia från och med Locke; (enskildt) antropologi; prof. *Sahlén* historisk inledning till den filosofiska statsläran (2 tr); prof. *Nyblom* läran om poesien; prof. *Hagberg* spanska språkets formlära under tolkning af Calderons *Auto Sacramentale*: "El gran teatro del mundo"; prof. *Läfstedt* Euripidis *Hippolytus*, behandlar i filologiska seminariet *Theocriti idyller*; prof. *Hägström* *Taciti annaler*, behandlar i filologiska seminariet *Quintilianus*, 10:e boken; prof. *Nordling* *Joels profetior* (2 tr), koranen (2 tr); prof. *Hammarstrand* Österlandets historia under gamla tiden; e. o. prof. *Frigell* latinsk stilistik i förening med öfningar i extemporerad öfversättning; prof. *Alin* Englands nuvarande statsförfattning (2 tr), svenska statsförfattningens historiska utveckling från år 1680.

Adj. *Afzelius* *Kants Kritik* (2 tr); adj. *Edman* *Shakespeare's The Merchant of Venice* (2 tr); adj. *Geijer* det franska språkets historia; i filologiska seminariet: tolkning och granskning af det fornfranska epos *Amis et Amiles*.

Doc. *Wikner* (enskildt) filosofiens historia; doc. *Edfeldt* religionsfilosofi (2 tr); doc. *Erdmann* sanskritspråkets grammatik (2 tr); doc. *Sandström* handleder vid latinska skrifoöfningar; doc. *Tamm*, språket i Nya Testamentena af 1526 och 1541; doc. *Hjärne* Sverges historia under Gustaf den I och hans söner; doc. *Norreen*: *Urgermansk ljudlära* (2 tr); fornsvenska adjektivet och räkneordet (2 tr); i filologiska seminariet. Kommentering af *A. J. Prytz' Comodia om konung Gustaf then första*; doc. *Aberg* *Schleiermachers etik*; doc. *Danielsson* latinsk ljudlära; doc. *Knös* handleder vid grekiska skrifoöfningar; doc. *Schück* Tysklands litteratur; doc. *Vising* (enskildt) franska språkets syntax och stilistik — Doc. *Thordén*, *Burman*, *Bygdén*, *Wahlund*, *Boëthius*, *Schagerström*, *Bergstedt*, *Lundell* och *Nylander* meddela enskild undervisning.

Filosofiska Fakultetens Matem.-Naturv. Sektion:

Prof. *Daug* funktionslära; prof. *Thalén* spektral-analys och därefter om ljusets interferens (2 tr), allmän fysik (2 tr) med anställande af därtill hörande experiment, samt leder de fysikaliska laborationerna; prof. *Cleve* resultatet af nyare forskningar i den organiska kemien; prof. *Lundquist* hydrodynamik; prof. *Fries* växternas delar och dessas förrättningar; prof. *Dillner* de komplexa kvantiteternas teori; prof. *Schultz* elementbestämning i elliptiska banor (2 tr), astronomiens histo-

ria (2 tr), handleder dem, hvilka sysselsätta sig med astronomisk observation eller kalkyl; e. o. prof. *Hildebrandsson* handleder dem, som deltaga i meteorologiska arbetena; prof. *Tullberg* daggdjurens anatomi.

Prosektor *Theel* leder dissektionsöfningarna å det zootomiska laboratoriet.

Doc. *Kjellman* allmän växtgeografi (2 tr), leder de praktiska öfningarna i botanik; docc. *Ekstrand* och *Widman* leda laborationsöfningarna i kemi; doc. *Söderblom* (enskildt) differentialekvationers integration, leder det matematiska seminariet; doc. *Sjögren* speciell mineral. (2 tr), om Skandinavien järnmalmer (2 tr), leder de praktiska öfningarna i kristallografi. — Docc. *Falk*, *Lundström*, *Bocallius*, *Berger*, *Pfannenstiel*, *Aurivillius* och *Forssell* meddela enskild undervisning.

Direktör *Hedenblad* harmonilära (1 t.), kapellöfningar (1 t.)

Lund.

Föreläsningar och öfningar H. T. 1883.

Teologiska Fakulteten.

Professorer: *Olbers*, den apostoliska kyrkans historia, leder öfningarna på seminariet; *Skarstedt*, Romarbrevet 2 tr, svårare ställen i nya testamentet 2 tr, leder författandet af veckopredikningarna; *Warholm*, soterologi; *Billing*, perikoperna 1 t., kateketik 2 tr, homiletik 1 t. samt leder de homiletiska, kateketiska och kyrkolags-öfningarna; e. o. professorer: *Rosenius*, de mindre profeterna 2 tr, g. ts klagosånger 2 tr; *Eklund*, moralfilosofiens system 2 tr, konkordieformeln 2 tr samt leder de liturgiska öfningarna.

Docenter: *Ahnfelt*, (enskildt) dogmatikens elementer och biträder vid de kateketiska öfningarna; *Kleberg* leder de homiletisk-liturgiska öfningarna.

Juridiska Fakulteten.

Professorer: *Broomé*, svensk statsrätt; *Hamilton*, finansrätt; *Humbra*, sakrätt; *Assarsson*, strafflagens speciella del; e. o. professor: *Winroth*, Sverges inre rättshistoria.

Docent *Ask*, enskild undervisning i svensk civilrätt.

Medicinska Fakulteten.

Professorer: *Ask*, kirurgi och obstetrik; *Odenius*, allmän patologi, speciell patologisk anatomi samt leder de rättsmedicinska obduktionerna; *Lang*, farmaceutisk kemi 3 tr, allmän farmakodynamik 1 t. och leder öfningarna å det med-kemiska laboratoriet; *Lindgren*, deskriptiv anatomi 2 tr, histologi 2 tr; *Trägårdh*, invärtes sjukdomarna och leder öfningarna på den med. afdelningen; e. o. professor: *Ribbing*, håller pediatrik poliklinik och föreläsningar 4 tr samt undervisar i laryngoskopi 1½ t.

Adjunkt *Löwegren*, ögonsjukdomar 4 tr, anställer oftalmoskopiska öfningar och genomgår en kurs i refraktionsanomalierna.

Med. lic. *Ödman* leder den psykiatriska undervisningen. Docent *Lindfors*, (enskildt) förlösningsmekanism och fysiologiska förlopp.

T. f. laborator *Bendz* leder patologiska obduktioner med demonstration.

T. f. prosektor *Nordenstedt* leder dissektionsöfningarna.

Filosofiska Fakultetens Humanistiska Sektion.

Professorer: *Ljunggren*, den lyriska och dramatiska poesien 2 tr; *Lysander*, Catullus; *Wisén*, valda sånger i Sämunds Edda 2 tr, Östgötalagen 2 tr; *Borelius*, gamla filosofiens historia 3 tr, logik 1 t.; *Odhner*, Englands historia under medeltiden med särskildt afseende på samhällskicket; *Cavallin*, syntaktiska föreläsningar till Platos försvarstal 2 tr, Homeri Ilias (XVI) 2 tr, i fil. semin. Thucydides; *Lidjörss*, Ariostos Orlando Furioso 2 tr, gotiska 2 tr; *Tegnér*, arabiska (Tusen och en natt) 2 tr, österländska lånord i svenskan 2 tr; e. o. proff.: *Weibull*, geografi och statskunskap, därefter Europas

historia under 30-åriga kriget; *Alexanderson*, Horatii epistlar, 2 tr, Sophoclis Electra 2 tr.

Adjunkter: *Brag*, genesis 2 tr; *Leander*, den praktiska filosofiens historia 2 tr, filosofisk statslära, sedan etik 2 tr; *Södervall*, svenska litteraturens historia under medeltiden.

Docenter: *Zander*, (enskildt) latinsk stilskrifning; *Wulff* leder i fil. seminariet öfningar i romansk accent- och ljudlära, (enskildt) allmän ljudlära och fransk stilskrifning 1 t.; *Geijer*, (enskildt) filosofisk propedeutik och filosofisk statslära; *Cavallin*, i fil. sem. Taciti annaler, (enskildt) latinsk och grekisk stilskrifning 1 t.; *Wägner*, (enskildt) teoretiska filosofiens historia; *Peterson*, fornbulgariska 1 t.; *Söderberg*, i fil. sem. Atlamal i den äldre eddan; *Petersens*, (enskildt) fornisländska; *Edgren*, elementarkurs i sanskrit 2 tr; *Fahlbeck*, (enskildt) allmän historia; *Thyrén*, (enskildt), teoretisk filosofi samt Kant, Kritik d. reinen Vernunft. Docc. *Malmström*, *Kock*, *Friedlander* och *Linde* meddela enskild undervisning.

Filosofiska Fakultetens Matem. Naturv. Sektion.

Professorer: *Blomstrand*, oorganisk, syntetisk och analytisk kemi 2 tr, organisk kemi 2 tr; *Möller*, praktisk astronomi; *Björling*, inledning till nyare geometrien; *Holmgren*, gravitationen, leder de fysiska laborationerna; *Areschoug*, växtrikets naturliga familjer, leder de fytotomiska öfningarna; *Qvenerstedt*, parasitmaskarna 2 tr, allmän zoologi 2 tr; e. o. prof. *Bäcklund*, hydrodynamik; *Lundgren*, historisk geologi.

Adjunkter: *von Zeipel*, integralkalkyl 2 tr; *Thomson*, coleoptera 1 t., lepidoptera 1 t.

Docenter: *Claesson*, (enskildt) allmän kemi 6 tr; *Möller* leder å mat. semin. öfningarna; *Rydberg*, (enskildt) fysik samt anställer fysikaliska räkneöfningar; *Eichstädt*, (enskildt), fysikalisk och kemisk kristallografi. Doc. *Engström*, *Lövén*, *Törnquist* och *Weibull* meddela enskild undervisning.

Större konsistoriet.

7 april. Till universitetets rektor för ännu en tid af 2 år utsågs prof. *Ljunggren* med 18 röster af 26; öfriga röster tillföll prof. *Wisén*. Till prorektor utsågs prof. *Wisén* med 21 röster; af öfriga 5 röster tillföll 2 prof. *Broomé*, 2 prof. *Möller* och 1 prof. *Odhner*.

På därom gjord begäran är specimenstiden till lediga e. o. professionen i anatomi och histologi förlängd till 30 nästk. sept.

Tjänstledighet och förordnande.

8 juni. Kongl. Maj:t har beviljat prof. A. Nyblæus tjänstledighet under innevarande läsår för fullföljandet af de vetenskapliga arbeten, med hvilka han under flera år varit sysselsatt; och är akad. adjunkten P. J. H. Leander af kanslersämbetet förordnad att under tiden förestå prof. Nyblæi profession.

18 maj är till lärare i gymnastik och fäktkonst utnämnd kaptenen vid norra skånska infanteriregementet C. A. H. Norlander.

20 juni är doc. P. Fahlbeck förordnad att ifrån läsarets början tillvidare examinera i historia, teologisk-filosofisk och juridisk preliminärexamen.

7 aug. är fil. dr J. Thyrén förordnad till doc. i teoretisk filosofi.

3 sept. äro e. o. prof. P. Eklund samt docc. O. Ahnfeldt och O. Kleberg förordnade att under den tid proff. *Billing*, *Olbers* och *Warholm* deltaga i kyrkomötets förhandlingar förestå resp. professorsämbetena i praktisk teologi, kyrkohistoria och dogmatik.

5 sept. är en månads tjänstledighet från 10 sept. beviljad prof. *Ljunggren*, och är doc. *Friedlander* förordnad att under tiden förrätta examina i ästetik och literaturhistoria.

11 sept. åtnjuter e. o. prof. *Winroth* tjänstledighet till den 10 okt., och är doc. J. Ask förordnad att bestrida hans undervisningsskyldighet.

19 sept. beviljades prof. *Björling* tjänstledighet från och med den 1 okt. för deltagande i läroverkskommitténs förhandlingar, och är akad. adj. von *Zeipel* förordnad att under prof. *Björlings* tjänstledighet bestrida hans lärarelligande.

Resestipendier.

Riksstatsens resestipendier innehafvas: det större af doc. B. Jansson, det mindre af e. o. prof. Winroth. Till ansökning ledigförklarade äro Letterstedtska och von Reiserska resestipendierna, och utgår ansökningstiden för det förra den 31 okt. och för det senare den 14 nov.

Batramska resestipendiet innehafves af fil. dr E. Ljungström.

Examina.

Filosofisk licentiatexamen är under innevarande termin af lagd af frih. Hugold von Schwerin sk., (med ämnena geografi och statskunskap, historia samt ästetik), af fil. kand. Bengt Jakson Bergqvist, sk., (med ämnena nord. språk, teor. och prakt. filosofi);

af fil. kand. Anders Rosén sk., (med ämnena fysik, matematik och mekanik).

Filosofisk kandidatexamen af C. M. Levijn sm., C. M. Collin, K. Enghoff, S. K. Esscher, O. W. Kropp, P. I. G. Laurin och J. Wanberg sk.

Akad. Afhandlingar.

Weibull K. O. M., Om Zirkonium och dess föreningar, 4:o, 75 sidd.; ventil den 24 febr.

Hultberg, J. A., Anatomiska undersökningar öfver Salicornia, företrädesvis Salicornia Herbacea L.; ventil. d. 21 mars.

Ljungström, E., Bladets byggnad inom familjen Ericineæ, I. Ericææ; 44 + 3 sidd. 4:o; ventil. den 28 maj.

Wickström, V. H., Giordano Brunos metafysik. 39 s. 8:o; ventil. den 25 maj.

Thyrén, J. K. V., Kritisk framställning af Herbert Spencer's "Principles af Psychology"; ventil. 26 maj.

M. Billing.

Kristiania.**Foreläsningar H. T. 1883.****Det theologiske Fakultet.**

Prof.: *Caspari*, 50 udvalgte Psalmer.

Johnson, det kirkelige Lærebegrebs Historie.

Bugge, Peters første Brev.

Petersen, den christelige Ethiks Forudsætninger, dogmatiske Øvelser, Forholdet mellem Underet og Naturens Lovmæssighed, Fortolkning af Bjergprædikenen.

Munch Myhre, Fortolkning af de fire Evangelisters Beretning om Jesu Christi Lidelse og Forherligelse, skriftlige Øvelser i nytestamentlig Exegese.

Det Juridiske Fakultet.

Prof.: *Aschehoug*, en sammenlignende Fremstilling af Norges, Sveriges og Danmarks Statsforfatninger.

Brandt, den gamle norske Process.

Aubert, Thinglysningsvæsenet.

Ingstad, romersk Obligationsret, derefter den romerske Tingsret.

Getz, Strafferettens almindelige Del; Appel.

Hertzberg, Formuens Fordeling samt Konsumtions- og Befolkningslæren, Norges Statistik.

Det medicinske Fakultet.

Prof.: *Winge*, speciel Pathologi og Therapi; klinisk Undervisning i Medicin.

Lochmann, Hygiene: Examinatorier i Pharmacologi samt Pharmacognosi.

Nicolaysen, speciel Chirurgi; klinisk Undervisning i Chirurgi.

H. Heiberg, Obductioner og dertil knyttede Examinatorier; almindelig Pathologi; Retsmedicin, demonstrerer patologisk-anatomiske Præparater.

Hjort, Øiensygdomme, Akiurgi og klinisk Undervisning i Chirurgi og Øiensygdomme.

Worm Müller, Næringsmidler og Fordøjelsens Physiologi, physiologisk Chemi, leder Øvelserne i det physiologisk-chemiske Institut.

Schønberg, Gynækologi, Fødselsvidenskab og Pædiatrik, klinisk Undervisning i Fødselsvidenskab.

J. Heiberg, Nervesystemet og Bensystemet.

Overlæger: *Bidenkap*, Hudens Sygdomme, Syphilis og Klinik over de samme Sygdomme.

Bull, klinisk Veiledning i Sygeexamination og fysikaliske Undersøgelsesmetoder, kliniske Forelæsninger ved Sygesengen.

Prosektor *Hennum*, Myologi og de specielle Organers Histologi.

Det historisk-philosophiske Fakultet.

Prof.: *Monrad*, Ethik.

Unger, Schillers Wallenstein; Fortolkning af Otrfrids Evangeliebog, Øvelser i at læse gammelnorske Haandskrifter.

Fræs, Foredrag over det lappiske og det finske Sprog.

Broch, ti udvalgte Kapitler af Jobs Bog, Zamachschari's mindre arabiske Grammatik, Unmudhadsch, den ældste syriske Oversættelse af Johannes's Evangelium.

Rygh, Elementerne af Norges forhistoriske Archæologi.

Schjøtt, Euripides's Medea, udvalgte Taler af Thucydid.

Bang, dansk Literatur i Slutningen af det 18:de Aarhundrede; norsk og svensk Læsning.

Lyng, Logik og Metaphysik.

Joh. Storm, Fonetik med specielt Hensyn til de norske Dialekter; praktiske Øvelser for Filologer.

Weisse, Horats's Satirers første Bog; Roms Topographi.

Daae, Europas Historie paa Reformationstiden; udvalgte Punkter af Nordens Historie.

Gustav Storm, Etnografi.

E. o. prof.: *Sophus Bugge*, heroiske Digte af den saakaldte Sæmunds Edda; Snorres Edda.

J. E. Sars, Norges Historie i det 15de og 16de Aarhundrede.

Diétrichson, den gammelchristne Kunsts Historie, Veiledning ved Benyttelsen af Skulpturmuseets Samlinger.

Lieblein, Begyndelsesgrundene i hieroglyfisk Grammatik, Herodots anden Bog.

Blix, hebraisk Grammatik, Maleachis Bog.

Det mathemathisk-naturvidenskabelige Fakultet.

Prof.: *Münster*, Proberkunst.

Esmark, sammenlignende Zoologi.

Fearnley, mathematisk Geografi, astronomiske Instrumenter.

Kjerulf, Mineralogi, Geologi, Øvelser og Ekspeditioner.

Waage, uorganisk Chemi.

Bjerknes, Funktionslæren, Differentialligningers Integration, hydrodynamiske Problemer.

Schübeler, Planteriget's Naturhistorie med specielt Hensyn til de i Medicin, Økonomi og Teknik brugelige Vexter.

Mohn, Norges Klima.

Guldberg, faste Legemers Mekanik; Maskinlære.

Hiortdahl, organisk Chemi.

Sars, almindelig biologisk Indledning samt derefter en kortfattet Udsigt over Anthropologien.

Schütz, Experimentalphysik; enkelte Dele af Elasticitetslæren.

E. o. prof.: *Lie*, Cartesisk Rumgeometri samt projectivisk Rumgeometri.

Blytt, almindelig Botanik; Thallophyternes Morphologi; anatomiske Øvelser og botaniske Udflugter.

To af Professorerne, *O. J. Broch* og *Skavlan*, ere fraværende paa Reiser.

Univ.-Stipp : *Holst*, den saakaldte absolute Geometri.
Nielsen, Norges politiske Historie mellem Freden i Jönköping og Freden i Kiel.
Hagerup, Formuerettens Grundprinciper.
Bull, Øresygdomme.

5 af Universitets-Stipendiaterne samt Observator ville først senere bekendtgjøre sine Forelæsninger. En Stipendiat holder i detta Semester, som nyansat, ikke Forelæsninger.

Lærere og øvrige Embeds- og Tjenstemænd.

Det akademiske Kollegium bestod i 1ste Halvaar 1883 af følgende Medlemmer: Prof. *Caspari*, Decanus for det theologiske Fakultet, prof. *L. M. B. Aubert*, for det juridiske fak., prof. *Schönberg* for det medicinske, prof. *O. Rygh* som midlertidig dec. for det hist.-filos. fak. (under prof. Weisses Fraværelse paa en Udenlandsreise) og prof. *Mohn* for det mathem.-naturv. fak.. Som Kollegiets Formand fungerede prof. *Aubert*.

Prof. *O. I. Broch* blev 30 jan. forundt Tjenestefrihed indtil Udgangen af nov. for at overtage Bestyrelsen af det internationale Byreau i Paris for Maal og Vægt.

Prof. *Skavlan* fick 30 jan. forlænget Tjenestefrihed til Udlobet af 1ste Semester til fortsat Ophold i Syden af Helbredshensyn.

Cand. mag. og Amanuensis ved Universitets-Bibliotheket *I. A. I. Kjær* blev 15 jan. af Kirkedepartementet beskikket til Underbibliothekar ved Bibliotheket.

Student *I. B. Halvorsen* blev 29 juni constitueret (fra 1ste juli at regne) i den ifølge Storthingets Beslutning af 31 mai nyoprettede Amanuensispost ved Universitets-Bibliotheket (den 4de Amanuensispost ved Bibliotheket med aarlig Gage, Kroner 1,500).

Cand. med. *Hennum* blev 24 Febr. ansat som Prosector og Demonstrator i mikroskopiske Øvelser.

Cand. theol. *Sigurd Odland*, 18 Juni, Universitetsstipendiat.

De Studerende.

I første Semester fands ingen tilgang af Studerende Sted, da Examen artium først afholdes i 2det Semester.

Embedsexamina ere bestaaede af 58 Studerende, nemlig 13 Theologer (8 laud., 5 haud ill.), 25 Jurister (14 laud., 11 haud ill.), 9 Medicinere (4 laud. 5 haud ill.), 7 Filologer (1 laud. med Indstilling, 4 laud. og 2 haud ill.) og 4 Realister (1 laud. med Indstilling, 2 laud., 1 haud ill.)

De theologiske Studerendes Antal var ved udløbet af 1 Sem.	87
„ juridiske	232
„ medicinske	184
„ filologiske	63
„ realstuderendes	19.
Mineralogernes	3.

De til Examen philosophicum Studerendes Antal var i Sem. 240, hvoraf 136 absolverede denne Examen ved Semesterets Udlob.

Det samlede Antal af Studerende ved Udlobet af første Semester var 828.

Doctorpromotioner.

16 marts. Pastor *K. K. Krogh Tonning*. Afhandling: "Om den ældste kirkelige Apologi overfor den græsk-romerske Videnskabs Tænkning."

19 marts. Cand. real. *H. H. Reusch*. Afhandling: "Silurfossiler og pressede Konglomerater i Bergensskifrene."

4 mai. Reservelæge, cand. med. *H. A. Schiøtz*. Afhandl.: "Om nogle optiske Egenskaber ved Cornea."

18 mai. Universitetsstipendiat *E. Holst*. Afhandling: "Et Par syntetiske Metoder især til Brug ved Studiet af metriske Egenskaber."

24 mai. Skolebestyrer *G. Fasting*. Afhandling: "Fromheden og Endeligheden."

Som universitetsprogram for Semestret er udkommet: "*Silurfossiler* og pressede Konglomerater i Bergensskifrene af *H.*

H. Reusch. Udgivet af prof. dr. *Th. Kjerulf* ifølge det akad. Kollegiums Beslutning af 29 okt. 1881."

A. C. Drolsum.

København.

D. 20 dec. 1882 har ministeriet for kirke og undervisningsvæsenet fritaget docent *Löffler* for at holde forelæsninger i foraaers halvaaret 1883.

D. 17 febr. 1883 meddelt lektor *Lange* rejsetilladelse til udlandet paa 4 à 5 uger for at gjøre sig bekendt med fremmede videnskabsmænd og lægevidenskabelige anstalter.

D. 15 marts tilladt prof. *Reisz* at foretage en studierejse til udlandet fra begyndelsen af paaskeugen til udgangen af april.

D. 20 marts tilladt doc. *Vilh. Thomsen* at foretage en rejse til udlandet til 1 sept.

Ved kgl. resolution af 8 maj er det bifaldet, at etatsraad, prof. *Steenstrup* maa for et tidsrum af 2 aar, regnet fra 1 april, fritages for at holde forelæsninger for de medicinske studerende til disses forberedelses examina, saaledes at han i denne tid kun holder de halvaarlige examina og et ugentligt repetitorium, samt at det maa overdrages adjunkt ved metropolitan-skolen *H. F. E. Jungersen* i dette tidsrum at holde de for de nævnte studerende beregnede forelæsninger.

D. 12 maj har ministeriet tilladt prof. *Erslev* at foretage en rejse til udlandet fra medio maj til 1 aug.

D. 7 juni fritaget prof. *Oppermann*, af helbredshensyn for at holde forelæsninger saa vel som for alt andet universitetsarbejde i indeværende aar.

Videnskabelige samlinger.

Universitetsbibliotheket. Konsistorium har under 9 juni 1883 bevilget assistent *J. Th. Jensen* afsked fra 1 juli og fra samme tid udnævnt cand. philol. *S. Larsen*.

Botanisk have. Ved skrivelse af 19 april har ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet, efter indstilling fra konsistorium og direktøren for den botaniske have, bifaldet, at der fra 1 s. m. at regne oprettes en post som inspektør ved den botaniske haves museum, under hvilken samtlige samlinger henlægges, og at denne stilling overdrages til hidtil værende assistent og bibliothekar ved haven *H. Kjærskou*, at fra samme tidspunkt dr. phil. *O. G. Petersen* i stedet for *Kjærskou* ansættes som bibliothekar og museumsassistent, samt at docent *Samsøe Lund* fra samme tidspunkt ansættes som assistent ved haven, med forpligtelse til at føre tilsyn med havens og drivhusenes planter ligesom ogsaa til at kontrollere den videnskabelige side af frøhøsten og frøombytningen.

Zoologisk museum. Hidtil værende assistent, dr. phil. *C. F. Lütken* er ved kgl. resol. af 9 dec. 1882 udnævnt til 2den inspektør fra 1 jan. 1883 at regne. Han overtager hele museets 1ste afdeling, nemlig de af prof. *Reinhardt* hidtil bestyrede 4 hvirveldyrklasser (pattedyr, fugle, krybdyr og padder), herunder tillige indbefattet de af dr. *Lund* grundlagte palæontologiske samlinger inden for hvirveldyrene. Som assistent har konsistorium under 30 dec. 1882 beskikket dr. phil. *J. E. V. Boas* ligeledes fra 1 jan. 1883 at regne.

Den Arneagnæanske samling. Ved kgl. resol. af 8 maj 1883 er det bifaldet, at den ved reskript af 24 sept. 1772 anordnede bestandige kommission for den Arneagnæanske stiftelses bestyrelse herefter, foruden af de ved kgl. resol. af 9 juni 1850 Post 1, 2 og 3 fastsatte 5 medlemmer (2 eforer, valgte af konsistorium blandt universitetets lærere, saaledes at i det mindste den ene af dem bør være konsistorialis, samt 3 medlemmer, beskikkede, efter forslag af konsistorium, af ministeriet, med frit valg mellem universitetets lærere og andre) end videre skal bestaa af universitetsbibliothekaren, saaledes at denne i embeds medfør har sæde i kommissionen.

Ministeriet har under 9 maj bemyndiget kommissionen til at antage dr. phil. *P. E. K. Kaalund* til bibliothekar, dog saaledes, at han ikke uden ministeriets samtykke kan afskediges fra denne stilling. Ministeriet har derhos, med hensyn til, at samlingen opbevares i universitetsbibliotheket, ordnet embeds-

förhållendet mellan universitetsbibliothekaren och bibliothekaren ved den Arnemagnæanske haandskriftsamling saaledes, at den sidst nævnte i alt, hvad der vedrører dels hans ydre færden paa universitetsbibliothekets omraade, dels hans forhold til det bibliotheksøgende publikum, som ønsker at benytte handskrifter af denne samling, være bibliothekets almindelige orden og de bestemmelser, som universitetsbibliothekaren særlig maatte fastsætte for ham, underkastet, ligesom han i alt, hvad der angaar det bibliotheksmæssige tilsyn med samlingen, skal være universitetsbibliothekarens omtilsyn og myndighed undergivet.

Ministeriet har under 31 maj bifaldet, at doc., dr. Wimmer intræder som medlem af den nævnte kommission i stedet for prof. Thorsen, der er afgaaet ved døden.

Legater.

Under 25 juli 1883 er der meddelt kgl. konfirmation paa fundats af 14 e. m. for *Hans Bröchners* legat, der er henlagt under universitetets bestyrelse. Kapital 16,000 kr. foruden 1,000 kr. til afholdelse af administrationsudgifter. Af legatets renter uddeles aarlig af det theologiske fakultet 8 portioner, hver paa 80 kr. til theologiske studerende. Studerende af testators familie have portionsvis adgang til at nyde legatet. Det nydes i 3 aar, uden hensyn til, om stipendiaten i dette tidsrum underkaster sig embedsexamen.

Rejseunderstøttelser af kommunitetets midler ere, efter indstilling af konsistorium, af ministeriet under 4 april tildelede følgende videnskabsmænd: Cand. mag. K. Nyrop 900 kr., cand. mag. J. L. A. Kolderup Rosenvinge 600 kr., cand. med. & chir. H. C. J. Gram 500 kr., cand. med. & chir. J. H. Selmer, cand. philol., Bibliotheksassistent J. Th. Jensen og cand. jur. Torp hver 400 kr., cand. theol. F. C. Krørup og cand. med. & chir. J. P. H. Balle hver 300 kr. samt cand. mag. C. Th. Bartholin 200 kroner.

J. L. Smiths legat er af konsistorium under 6 juni tildelt: dr. med. Mygge, dr. phil. Heiberg og cand. mag. Levinzen (alle fornyelser, den sidste med en højere lod) samt dr. med. L. Meyer, dr. med. Pontoppidan, cand. mag. K. Prytz og cand. mag. Chr. S. Juel (alle mindre lodder). Under 20 juni er der tilstaaet dr. phil. Gram fornyelse med en højere lod.

C. Goos.

Helsingfors.

Större konsistoriet.

5 jan. På fys.-mat. sektionens framställning beslöts att hos kanslern hemställa om doc. J. Sahlbergs befordran till e. o. prof. i entomologi. (S. utnämndes ¹²/₇).

17 jan. Föredrogs en skrivelse från vice kanslern beträffande pedagogiska professionen. Konsistorium hade (icke enhälligt) den 5 dec. 1882 hos kanslern anhållit, att med professionens i pedagogik och didaktik ledigansläende måtte tillsvidare anstå, emedan kons. önskade taga i öfvervägande, "hurvida någon, och i sådant fall hvilken åtgärd i anledning af professionens inträffade ledighet borde föreslås." I vice kanslerns skrivelse meddelades, att kanslern icke funnit kons. hafva förebragt giltiga skäl till uppskof med återbesättande af denna profession, "hvars stora betydelse för blifvande lärares vetenskapliga underbyggnad icke borde underskattas." Kanslern anbefalde, att tjänsten ofördröjligen skulle ledig anslås.

Beträffande prof. G. Asps anhållan att för professionen i anatomi, som af honom blifvit ansökt, på grund af förut för likartad tjänst aflagd specimen (1873) erhålla dispens från afläggandet af nytt kompetensprof, beslöts, sedan medicinska fakulteten i ärendet blifvit hörd, (med 13 röster mot 6), att hos kanslern tillstyrka bifall. (I skrivelsen af ³¹/₃ meddelade kanslern, att Hans Majestät bifallit nämnda anhållan, men framhöll nödvändigheten att icke nedsätta fordringarna på en professorskandidats vetenskaplighet; kanslern ansåg nämligen att "ett betydligt eftergifvande af dessa fordringar i detta fall skett").

21 febr. Till behandling upptogs frågan om ändring af det nuvarande sättet för bedömandet af för tjänst utgifna specimen. En af kons. nedsatt komité, bestående af rektor, kanslirådet Lagus, proff. Mäklin, Estlander, Pippingsköld, Mont-

gomery och Råbergh, hade inlemnadt ett betänkande i ärendet. Komittén föreslog:

1:o att åt fakulteterna skulle medgifvas rättighet att adjungera utom desamma stående vetenskapsmän, hvilka vid bedömandet skulle ega rösträtt;

2:o att fakulteten icke skulle såsom nu bedöma endast det för tjänsten utgifna specimen, utan äfven sökandenas alla öfriga vetenskapliga publikationer samt

3:o att, då kons. fann, att fakultet i ett befordringsärende icke förebragt tillräcklig utredning om sökandenes vetenskapliga skicklighet, kons. skulle äga rätt att tillsätta och i ärendet höra en granskningsnämnd, sammansatt till hälften af ledamöter i fakulteten, till hälften af andra "hälst inländske" vetenskapsmän. Reservationer af proff. Mäklin och Pippingsköld åtföljde betänkandet. Kons. beslöt att hänskjuta ärendet till de särskilda fakulteterna, hvilka ägde inkomma med yttranden om komitténs förslag.

21 april. Alexandersstipendiet (5,140 mark) tilldelades doc. A. af Schultén för bedrivande af kemiska studier i utlandet.

Det i universitetets stat anslagna resestipendiet (4,500 mark) tilldelades doc. R. Hult för idkande af geografiska studier likaledes i utlandet.

Det Backmanska stipendiet för pedagoger (1,200 mark) bortgafs åt fil. kand. H. Melander.

28 maj. I skrivelse af ¹⁹/₃ underrättar vicekanslern, att H. Mit behagat stadfästa ett förslag om vissa ändringar i fordringarna vid filosofie kandidatexamen.

Ett ledigt Palménskt stipendium (1,200 mark per år under fyra års tid) bortgafs åt fil. kand. W. Porkka (finsk språkforskning).

Ett understöd för unga literatörer (800 mark per år) tilldelades fil. kand. J. Tikkanen (konsthistoria).

Mindre konsistoriet.

5 jan. Med kanslerns bifall tilldelades doc. F. Elfving och E. Wainio hvardera en gratifikation för ett år af 2,500 mark att utgå ur docentunderstödsfonden.

Såsom tillskott till ordinarie docentarvodet (2,500 mark) beslöt kons. tilldela 1,000 mark för år i tre års tid åt doc. A. af Schultén.

Såsom ersättning för skötande af professionen i pedagogik tilldelades doc. E. Böök en gratifikation af 1,250 mark.

På anhållan af nyländska afdelningen beviljades kons. ur tryckningsfonden ett anslag af 1,500 mark för första häftet af den serie publikationer af ordförteckningar, språkformer, folksånger m. m., hvilka nämnda afdelning genom utsända stipendiater sammanbragt.

Till medlemmar i studentexamensutskottet utsågos: prof. Th. Rein, (ordförande), prof. J. R. Danielsson, e. o. prof. Perander, doc. S. Levänen, lektorerna B. F. Godenhjelm och F. L. Martinson samt pastor J. Östring.

31 jan. Till adjungerad ledamot i den icke fullsuttna juridiska fakulteten utsågs prof. Th. Rein.

Såsom tryckningsbidrag för en lärobok i organisk kemi beviljades prof. E. Hjelt ett anslag af 500 mark.

10 febr. Ett i juridiska fakulteten ledigt docentunderstöd bortgafs för tre år åt doc. R. Hermanson.

Ett anslag af 800 mark ur Henningska fonden tilldelades fil. mag. R. Envold och stud. H. Hollmin för anställande af naturhistoriska forskningar i ryska lappmarken.

21 febr. Tryckningsbidrag beviljades: åt e. o. prof. J. R. Aspelin 1,600 mark för en på finska affattad lärobok i finsk arkeologi; åt doc. A. af Schultén 250 mark för en handledning i kvalitativ analys; samt åt studentföreningen "Kotikielen Seura" (sällskapet för hembygdens språk) 25 mark pr tryckark för de bidrag till finska språkets kännedom, hvilka denna förening är berad att ur sina samlingar utgifva.

På framställning af Historiska samfundet beslöt kons. låta efter hand utgifva universitetskonsistorii protokoller från äldre tider.

3 mars. Beslöts att för 3,582 mark inlösa antikvariska föremål, hvilka tillhört afidne lektor C. A. Gottlund.

17 mars. För universitetets ritlärare prof. A. v. Becker beslöts hos kanslern hemställa om ett personelt tillskottsarvode af 1,000 mark. (Bifölls ¹⁹/₃).

7 april. För fortsättande af mineralogiska och geologiska studier i utlandet tilldelas fil. kand. A. Castrén 500 mark.

21 april. På teolog. fakultets framställning beslöt kons. hos kanslern anhålla om tillstånd att förordna pastor J. Östring att med ersättning af 2,500 mark för året biträda prof. i praktisk teologi vid de homiletiska och kateketiska öfningarna.

9 maj. Utöfver redan beviljade 1,300 mark tilldelades doc. Elfving ytterligare 700 mark för att mot redovisning användas för materiel vid undervisning i växtanatomi.

Till ledamot i studentexamensutskottet utsågs i stället för pastor J. Östring, som afsagt sig uppdraget, prof. P. S. Colliander.

11 maj. På rektors framställning beslöt att hädanefter utgifva studentkatalogen för höstterminen på finska, för vårterminen på svenska, för att undvika de dryga kostnader 2:ne upplagor, en finsk och en svensk, medföra.

28 maj. I vicekanslerns skrivelse meddelas, att kanslern för tre år framåt utnämte: till dekaner prof. H. Råbergh, (teologiska), J. Forsman (juridiska), O. Hjelt (medicinska), A. Ahlqvist (hist. filolog.) och S. O. Lindberg (fys. mat.); till afdelningsinspektorer prof. C. G. Estlander (nyländska), Th. Rein (savolaks-karelska), K. Hällsten (österbottniska) samt e. o. prof. P. J. Perander (tavastländska) och O. Donner (viborgska).

1 juni. Ett ledigt docentarvode tilldelades doc. H. A. Wendell.

Ett tillskott af 1,000 mark till ordinarie docentarvodet beviljades doc. E. Tudeer.

Beslöt hos kanslern hemställa om beviljande af ett understöd af 1,200 mark åt doktorerna N. af Ursin och Hj. Mellin hvardera för verkställande af studieresor till utlandet.

Edv. Hjelt.

Sedvanlig inskription verkställdes den 15 dennes, hvarmed läseterminen faktiskt öppnats. I det tal, universitetets rektor, kanslirådet W. Lagus vid tillfället höll, lemnade han en intressant redogörelse för uppkomsten och utvecklingen af universitetets publika och privata stipendiefonder. En kort sammanfattning af de af tal. anförda fakta må här meddelas:

Redan då akademien i Åbo stiftades, bestämdes en viss årssumma enkom till stipendier åt studenterna, hvilkas undervisning dessutom — i motsats mot förhållandet vid utländska universitet — gjordes kostnadsfri. Anslaget utgjorde inalles 1,000 daler silfvermynt. Jämförelsevis må tilläggas, att akademiens hela aflönings- och utgiftsstat samtidigt blott steg till 6,423 daler. Från denna början hafva nu universitetets stipendiefonder efter många växlingar stigit till den respektabla summan af tillsammans omkring 2 millioner finska mark. De publika stipendierna åt studenter uppgå till öfver 52,000 mark årligen, hvartill kommer 3,600 mark årligen i "understöd för unge literatörer", det s. k. Alexandersstipendiet, 5,140 mark om året, för unga vetenskapsmän till utländska resor, vidare momentana vetenskapliga understöd ur ett till kanslerns disposition ställdt anslag af 12,000 mark årligen samt från konsistorium. Af de privata donationernas räntefkastning åter utdelas årligen 55,000 mark. Hela det årligen utdelade stipendiebeloppet stiger sålunda ansevärt öfver 100,000 finska mark, d.

v. s. omkring 75,000 kronor. — Af de privata donationerna härstamma 142,068 mark från den tid, Finland var förenadt med Sverige. Efter skilsmässan drog den privata hjälpsamheten sig helt och hållet tillbaka för ett par årtionden, under det att regeringen började visa en öfverraskande, dittills okänd frikostighet mot högskolan. Det är på de sista femtio åren donationerna allt rikligare, dels i form af arf, dels i form af gåfvor, begynt tillströmma, och visa de i medeltal det för ett så jämförelsevis fattigt och outveckladt land som Finland ansevärliga beloppet af öfver 16,000 finska mark om året.

En särregen episod i historiken öfver universitetets stipendier bildar den, som hänför sig till de för studiet af ryska språket anslagna stipendierna. Om dessa lemnade tal. följande upplysningar, hänförande sig till de första decennierna efter skilsmässan från Sverige:

"Synnerligast omhuldades studium af ryska språket. De stränga kungörelserna af 10 april 1813 och 3 nov. 1817 hade, enligt hvad mångårig erfarenhet utvisade, icke medfört åsyftadt resultat; sedan 1826 har därför befunnits nödigt att utsända stipendiater till universitet i kejsardömet. De detalj-föreskrifter, hvilka i ämnet aflöst hvarandra, bilda en hel historia för sig. Andamålet befrämjas f. n. med årligt anslag af 20,000 m., det största stipendiebelopp vårt universitet känner. Härvid bör tillika erinras, att äfven kanslern förfogar öfver 6,000 m. årligen till understöd för studerandes resor i Ryssland, samt att af de förut omförmälda 50 allmänna stipendierna, ända från 1828, 12 blifvit reserverade åt studerande, hvilka här hemma med framgång vinnlägga sig om inhämtande af ryska språket." Dessa verkligen betydande stipendiebelopp hafva också medfört det goda, att man vid de finska ämbetsverken och kanslierna kunnat få infödda translatorer för ryska språket, samt en och annan lärare i detta språk för skolornas behof. Något annat märkbart inflytande i ett eller annat afseende hafva de däremot icke haft. Sålunda är det t. o. m. först på allra sista tiden, som ett och annat af vår literaturs bästa alster begynt öfversättas till ryskan af finska män.

R. H—g.

Innehåll:

- Heuch:* Vantroens Væsen.
Bull: De Bright'ske Sygdomme.
Grubbe: Ontologi.
Nordenskiöld: Genmål.
Brenning: Geschichte der deutschen Literatur.
Danielsson: Grammatiska anmärkningar II.
Joret: Patois normand.
Müller: Angelsächsische grammatik.
Jostes: Johannes Veghe.
Hernlund: Svenska skriftspråket 1691—1739.
Cantor: Allgemeine Manigfaltigkeitslehre.
Rubenson: Les aurores boréales.
Nilsson: Thorit och thoriums equivalent.
D:o: Metalliskt thorium.
Lundstedt: Finspongs bibliotek.
 Universitetsangelägenheter. (Upsala, Lund, Kristiania, København, Helsingfors).

G. Eichler, Plastische Kunstanstalt u. Giesserei

in Gips u. Elfenbeinmasse

Berlin, W. Behrenstrasse 27

macht auf seine reiche Sammlung antiker, mittelalterl. u. mod. Statuen, Büsten, Reliefs — grosse Gemmensammlungen, Büsten von Philologen, Naturforschern, Staatsmännern u. a. ganz ergebenst aufmerksam. Ein ausführlicher Katalog gratis u. franko.

På Nordisk Revy prenumereras antingen genom posten eller bokhandeln. Pris för år (16 n:r), 3,75 (utom postarvode), för prenumeranter å tidningen Upsala 2,50.

Upsala, Karl Möllersvärd, 1883.